

# Dnešek



ROČNÍK II.

V PRAZE 22. KVĚTNA 1947

CENA Kčs 3.50

My dva

FERDINAND PEROUTKA

O právní pořádek

JUDr. JOSEF TRNEČKA

Dva roky stranictví

CATO

Čest nelze rozdělit

MARIUS

Kouzla kolem cirkusu

KAREL TARABA

Zproštující rozsudek

CIVIS

Diskuse o zemědělství

Tak jak? — Řekněme si pravdu — Problém Bafa — Rozhovor o demokracii



## Lázně Trenčianské Teplice -

perla Slovenska! Léčební podnik SAVOY-SLAVIE ve střední lázni. Majitel: J. K. Kovanda. Léčba reuma, dna, ischias, rekreace. — Pausální léčba pro květen, červen, září a říjen na 21 dní Kčs 4850.—; další týden Kčs 1600.—. V paušálu je zahrnuto: léč. indikace, láz. taxa, obsluha v domě, dávka z přepych. ubytování, daň obrátová a dobré stravování třikrát denně. V paušálu není zahrnuto lékařské ošetření a jízdné po dráze. Lékařská ordinace v domě. Teplá a studená voda, výtah, ústřední topení. — Nejlevnější paušál v Lázních Trenčianské Teplice. Pro měsíce červenec a srpen budou sazby o něco zvýšeny podle obapolné dohody pro každý případ.



Za motocykl vydám 10.000 Kčs. To ušetřím za 1466 dnů po 6 Kčs denně, protože 60 Partyzánek za Kčs 60.— a 100 dutinek „Abadie“ dvojitě za Kčs 8.90 dají 100 cigaret, jež se kouří velmi příjemně. Oproti stejnému počtu cigaret celých ušetřím 30%, t. j. při denní spotřebě 20 cigaret 6 Kčs denně. A to se v kouření nijak neomezují.

## Zabraňte červivosti ovoce

Stříkejte ovocné stromy proti housenkám. O. 4% roztokem Ogoru. Prvý postřik nutno provést 8 až 10 dní po odpadnutí okvětních plátků. Selecta — ochrana rostlin, Praha II., Dlázděná 6.

## HOTEL 9 SKAL • MILOVY

p. NĚMECKÉ NA MORAVĚ  
 má ještě na červen a září volné pokoje  
 Hluboké lesy • koupání • pokoje u jezera, pod nejvyšším vrcholem Českomoravské vysočiny 837 m • Denní pence 95 Kčs • Tel. hovorna Německé-Milovy

## The Daily Telegraph

LONDON

A complete daily survey of international affairs given without misrepresentation or bias. A paper for everyone wishing to be accurately informed on all subjects of world interest. Its treatment of news is influenced only by regard to facts, and its responsible comments are read by people of every shade of opinion

PRICE Kcs. 3

### SUBSCRIPTION RATES

	Prague	Provinces
3 MONTHS	Kcs. 235	Kcs. 280
6 MONTHS	" 460	" 550
12 MONTHS	" 900	" 1080

For full particulars write to ORBIS, PRAHA XII, STALINOVA 46, Czechoslovakia, or TOPIC; MELANTRICH Ltd.; SVOBODA, MORAVIA . . . MILOS SIMA, SLOVAKIA . . . ST. SROBAR

**OBSAH DNEŠKA Č. 7:** Inž. VLASTIMIL LOUDA: Po skončení retribuice. — SIR PHILIPP NICHOLS, K. C. M. G., M. C.: Britská demokracie. — MICHAL MAREŠ: Umírali při Fibichově Poému. — FRANTIŠEK KOVÁRNA: Na obranu politiky. — FRANTIŠEK TRÁVNÍČEK: Latina. — JIŘÍ NEHNĚVAJSA: Na místo bolestivé. — JAN ZAVADIL: Diskuse o zemědělství — Manifest českých spisovatelů. — Čurda a Gerik. — Začneme šetřit. — Regionalistický moutenín. — Studentský tisk. — Dovětek k ruské výstavě. — Studentstvo. — Lidové soudy.

# Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

YDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

YCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.522. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 188.—, na pět roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Velenka. — Tiskne Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 38.

## O právní pořádek

Volání po obnovení právního pořádku a právní jistoty se ozývá stále hlasitěji. Bylo řečeno, že jsou to hlasy reakce. Je na tom něco pravdy, ale není celá. Bude proto vhodné, abychom se věci zabývali podrobněji.

Němci přerušili násilně vývoj našeho právního řádu a řádili v něm šest roků svým známým způsobem. Jako ve všem, tak i v právním řáde po sobě zanechali zmatek a spoušť. Když odešli, nebylo možné se vrátit do roku 1938. Spolu s osvobozením přišla revoluce, pronikavá změna společenského řádu.

### Život na dluh

Revoluce se provede rychle, ale vtělit její zásady a myšlenky do právních norem, to je práce zdouhavá a svízelná. Vytvoření nového právního řádu trvá léta, kdežto změna řádu společenského se v revoluci provede za několik dní a někdy i za několik hodin. Tak vzniká doba přechodná, mezidobí, kdy sice formálně platí ještě staré právní normy, ale život se podle nich už neřídí, poněvadž byly revolucí smeteny. A nové právní normy ještě nejsou. Žije se na dluh. Mezidobí bývá plně zmatku a právní nejistoty, poněvadž myšlenky revoluce, dokud nebyly vtěleny v závazné právní normy, si vykládá každý po svém a každý jinak. Je to doba bouřlivá a neurovaná, jak jsme ji poznali po květnu 1945.

### Kladení základů

Představitelé státní moci se snaží ze všech sil, aby přechodná doba byla co nejkratší. President republiky spolu s vládou vydává právní normy ve formě dekretů ještě dříve, než je ustaven zákonodárný sbor. I ten se dá ihned do práce a zákon za zákonem vychází z jeho dílen. Jsou to kameny v základech nového právního řádu. Bude se nový stát. Právní řád od základu nový a přece ne zcela nový. Některé právní normy přetrvávaly věky a přetrvávají všechny revoluce. Krádež bude i v novém řáde krádeží. Jen část starého právního řádu byla revolucí smetena, aby byla vyměněna za jiné normy. Vedle vlády s presidentem republiky lid sám se v národních výborech chopil správy veřejných věcí. Národní výbory vznikly z revoluce a byly, ač bez zkušeností a bez tradice, postaveny před úkoly tak těžké, že i úřady s velkou zkušeností by je byly těžko zmožily. Prodělaly všechny dětské nemoci, přežily je a v nejtěžší zkoušce vcelku obstály.

### Po dvou letech

Přehlédneme-li dnes svůj právní řád, vidíme, že bylo v krátké době mnoho vykonáno, abychom přestali žít na dluh. Pravda, nemáme ještě ústavu, základní zákon státu. Formálně platí ústava stará, ale některé její části, jako předpisy o ochraně menšin, o dvou sněmovnách a jiné, jsou už přežitkem, zatím co nové zásady a myšlenky, jako znárodnění průmyslu, zvláštní postavení Slovenska a j., které ve staré ústavě nejsou, se už provádějí. Zde žijeme ještě na dluh.

V ostatních částech právního řádu nastaly veliké změny. Byl vydán zákon o obnovení právního pořádku, takže víme, co ze starého právního řádu platí a co nikoliv, nově byla zákonem upravena otázka Němců, jejich občanství a majetku, osídlení pohraničí, znárodnění průmyslu, otázka bytové péče, vrácení majetku persekvovaným, provedena retribuce a měnová reforma, svoláno prozatímní a později ústavodárné Národní shromáždění, upravena pravomoc národních výborů, jednotné odboro-

vé organizace, závodních a podnikových rad, a mnoho jiných důležitých otázek. Řadu dalších zákonů vlada už připravila. Máme tedy v právním řáde už jakýs takýs pořádek, a sněmovna se činí, aby co nejrychleji vyplnila mezery, které nejvíce křičí po opravě.

A přece volání po obnovení právního pořádku a právní jistoty neustává, ale ozývá se stále hlasitěji. Je tedy u nás stále ještě právní nepořádek a právní nejistota? Co je jejich příčinou a co máme činit, abychom se jich zbavili? Či se o to nemáme vůbec přičiňovati, jak nám radí v Tvorbě p. Miroslav Houska, když volání po právním pořádku pokládá za hlasy reakce, kterým není třeba naslouchat?

### Co je a co není reakce

Posloucháme-li pozorně volání po právním pořádku, rozeznáme hlasy velmi různorodé.

Jedni, pokřikující velmi hlasitě o demokracii a právním pořádku, mají na mysli takový právní pořádek, který by jim dovoloval tropiti beztrestně fašistické praradnosti. Jsou to ti, kteří se v nejtěžších dobách národu zpronevěřili a dnes, když byli z velké části po zásluze odměněni, tváří se jako nevinné oběti nespravedlivé doby, kterým bylo ukřivděno. Nuže, toto je reakce. Její pokřik nikoho nezmate a zapadne bez ozvěny.

Druzí, volající po právním pořádku, mají na mysli návrat starých časů se všemi důsledky a podrobnostmi. Neuvědomují si, že v květnu 1945 byla revoluce. Měli v prvé republice místo na slunci a chtěli by je opět získat. Těm je nutno říci, že volají marně. Chtěli by vymazat z dějin sedm válečných let a vrátit se do roku 1938. Život jde a půjde dál bez ohledu na takové chtění. I toto je reakce. Až potud můžeme souhlasit s p. Miroslavem Houskou. Takové volání touží zpět, nesmí být vyslyšeno a musí být odmítnuto.

Ale po právním pořádku volají ještě další postižení: Občané poctiví a stateční, kteří nezradili, občané uvědomělí, kteří chtějí vpřed a nikoliv zpět, kteří nežili na výsluní, nic neztratili a netouží po starých časech. Jsou mezi nimi i zasloužilí, kteří bojovali v zahraniční armádě či jinde nebo prožili koncentrační tábory. Všichni mají jednu chybu: jsou skromní a nechlubí se svými zásluhami. Nenosí v kapse legitimaci své politické strany a nemají široké lokte. Ti všichni volají po právním pořádku zatrpkle a vyčítavě, poněvadž poctivou občanskou cestou nedostanou ani byt, ani to, co jim podle zákona patří, zatím co se na každém kroku přesvědčují, že osoby, které mají menší nebo žádné právo, ale zato široké lokte, dostanou snadno nejen to, co jim patří, ale i to, co jim vůbec nepatří. Nedovolávají se předpisů starého Rakouska ani zákonů prvé republiky, nýbrž zákonů, vzniklých z revoluce, které si dala obnovená republika po květnu 1945. Setkávají se s nepochopením a chladem nové byrokracie, která zjihne jenom při pohledu na legitimaci své politické strany. Ty křížové cesty, vedoucí dlouhou řadou kancelářů bez konce a bez úspěchu, jsou už známy. Jde to tak daleko, že i sám president republiky a první soudce v republice, president našeho nejvyššího soudu, pokládali za nutné zvednouti svůj hlas a přidati se k těm, kteří v tomto smyslu volají po právním pořádku. Jsou to snad také hlasy reakce?

### Chyťte zloděje

Zde už nejde o obnovení právního pořádku, nýbrž o to, aby obnovený a platný právní řád byl zachován. Právní řád je souhrn norem všeobecně závazných. V tom je jeho význam, že jeho příkazy a zákazy musí býti za-

chováány, ať se to komu líbí nebo ne. Kdo je nezachovává, musí k tomu být přinucen. Nejkrásnější právní řád by byl bezcenný, kdyby se jím nikdo neřídil, kdyby byl jen na papíře. V tom snad se mnou každý souhlasí, že není na světě státu bez právního řádu a že takový stát není možný. A právní řád, který by nebyl zachováván, jako by nebyl. Co však říci tomu, když úřady republiky, nebo národní výbory, které jsou povolány k tomu, aby zákonů šetřily, je vtělovaly v život, nejen to nečiní, nýbrž zákony porušují, jich nedbají, jimi se neřídí?

Kdo si takto počíná, rozrušuje ještě neoschlé základy nového státu, které vláda a parlament s takovým úsilím budují. A to je reakce nejhorší a nejnebezpečnější, poněvadž je přímo mezi námi a v nás, v občanech, kteří spravují veřejné věci v místních, okresních a zemských národních výborech a v úřadech.

Když národní výbor proti jasnému předpisu zákona ze dne 18. července 1946, na který byl upozorněn, vědomě přidělí byt, na který má nárok státní úředník, osobě jiné, to je reakce.

Když jsou úředníci pohružkou stávky nebo stávkou donucováni, aby porušovali při svém rozhodování zákon, to je reakce.

Když komise nebo jiný orgán národního výboru odhlasuje vědomě rozhodnutí, které je v rozporu se zákonem, to je reakce.

Když někdo, ať je to kdokoliv a kdekoli, jedná vědomě proti zákonu nové republiky nebo jiného nutí, aby tak jednal, to je reakce.

A když potom onen postižený, který se sám dovolává zákona, je nazván reakčním živlem, je to počínání zloděje, který na útěku křičí »chyťte zloděje«.

## Právníci a vykladači

Praktičtí právníci, zejména ti, kteří jsou zaměstnáni u národních výborů, mají velmi důležitý úkol. Orgány národních výborů, složené z občanů, rozhodují ve sborech (plenum, rada, komise) o věcech, které dříve rozhodovali jednotliví úředníci. Rozhodují většinou hlasů. Od nich nemůže nikdo žádat, aby se vyznali v právním řádu, který je tak složitý, že ani právníci se v celém souboru nevyznají, a specialisují se na jednotlivé úseky. Právě proto by neměly tyto občanské lidové orgány činit žádné rozhodnutí, aniž si před ním vyžádaly odborný posudek právníka o tom, co předpisuje zákon, poněvadž zákon některé otázky rozhoduje sám a jenom některé ponechává volnému uvážení úřadu. Kde má zákon jasný předpis, je nutno rozhodnout podle něho, a není na místě debata ani hlasování. A přece se takové věci dějí.

Právníci ztím v tomto směru neukazují příliš mnoho odhodlání. Jsou většinou zatrpklí, pracují a mlčí, poněvadž se na jejich mínění nikdo neptá nebo ho nikdo nedbá. Ale jsou i takoví, kteří choulostivá, nesnadná nebo nepopulární rozhodnutí předloží radě nebo komisi bez vysvětlení a bez výkladu. »Ať si to rozhodnou sami.«

Právníci se musí naučit spolupracovat s občanským živlem. Musí respektovat právo laiků na vlastní názor a vlastní mínění v otázkách, které zákon ponechává volnému uvážení úřadu. Členové výboru nebo komise musí naproti tomu respektovat odborný právní výklad, který ovšem musí být pečlivý, svědomitý a srozumitelný. Zbavit se různých předsudků a naučit se spolupracovat.

O výkladu zákonů byly psány odborné úvahy a polemiky. Jedni říkají, že zákon není všechno a že nad ním je vůle lidu. Druzí na to odpovídají, že je to Hitlerovo »Volksempfinden«.

Nebojme se při výkladu a používání zákona vůle lidu nebo mínění lidu. Bylo by to smutné, kdyby zákony, které si dává nová republika, která se nazývá lidová, byly v rozporu s míněním lidu nebo kdyby soudce či jiný úředník nebo orgán státní moci při výkladu nejasného zákona zvolil si výklad, který by odporoval mínění lidu. Nutno si však uvědomit dvě věci:

1. Je-li zákon jasný, pak musí i rozhodnutí být jasné, podle zákona. Tu není na vybranou. Je-li zákon v rozporu s míněním lidu, je na zákonodárci, aby rozpor odstranil. Že naše sněmovna si v tomto směru vede velmi čile, bylo už řečeno. Jen tehdy, je-li případ pochybný, je na místě výklad zákona. To jsou ony případy, praktickým právníkům dobře známé, které se v životě stanou a na které zákon nemyslel. Stane se věc, na kterou se žádný zákon nehodí. Nuže ano, pak je nutné ptát se po mínění lidu, ovšem po poctivém a opravdovém mínění lidu.

2. Víme dobře, že slova lid se často zneužívá a že jménem lidu jsou konány skutky, za které by se nás poctivý lid, kdyby znal pravou podstatu věci, často pěkně poděkoval. Lid je totiž rozdělen do čtyř politických stran, a v každé z nich by mohl mít o výkladu zákona mínění jiné, poněvadž mínění lidu často vzniká nikoliv mezi lidem, nýbrž v sekretariátech.

Proto raději sáhneme při výkladu zákona po našem občanském zákoníku, který je sice z roku 1811, ale má velmi moudré ustanovení, jak vykládat zákony. Ustanovení, které přes to, že vzniklo před 136 lety, může klidně žít dále vedle našeho košického programu. Nejde-li to jinak, vyčerpají-li se všechna vykládací pravidla a zůstane-li ještě pochybnost, má být rozhodnuto podle přirozených zásad právních. A poněvadž přirozené zásady právní se mění s dobou, máme je dnes obsaženy v košickém programu a vkládáme je do nové ústavy. Tu najde ten, kdo pochopil dobu a slyší její tep, vždy správné rozhodnutí, obejde se při tom bez poučky, kterou vymyslel Hitler, a nikterak se nezpronevěří lidu a jeho poctivému mínění. **JUDr. Josef Trněčka**

## poznámky

### Zprošťující rozsudek

Jsme svědky toho, že po mravní zkáze, zaviněné poslední hroznou válkou, se národy a lidé jen těžce pracovávají k víře v spravedlnost a k důvěře v člověka. Politické kvašení, zápasy stran a ideologií na celém světě zdržují návrat ke kořenům pravého lidství, které bylo ve válce tak hanebně zrazeno. Bohužel se zdá, že politická aréna láká k sobě zájem mnohých lidí více než konsolidační úsilí mravní. I v našich československých poměrech pozorujeme často s trpkostí nebo úžasem, jak mravní necitlivost je pokládána podle potřeby za část stranického stejnokroje. Některé aféry a procesy poslední doby to jasně dokazují. Přes trapnou bilanci takových událostí pro přímé účastníky musíme být za to vděční, neboť teprve při takových nárazech zvenčí se i prostý občan může zamyslet nad morálkou veřejnou či stranickou, nad leckterou polopravdou či heslem dne. Ano, jen tak revoluce pokračuje, ta revoluce v hlavách a srdcích.

Jednou z takových vzrušujících událostí nedávných dnů byl proces s Dominikem Čiperou. Po vynesení zprošťujícího rozsudku smí snad projevit své mínění veřejně i občan, který si poslušně ukládal rezervu i tehdy, kdy oficiální tisk jedné naší strany se snažil k referování skreslujícímu.

Národní soud tedy vynesl rozsudek zprošťující, a vykonal tak poctivě svou práci, za jejíž objektivnost jsme mu v zájmu obecné mravnosti v tomto státě vděční. K dalšímu není povolán soud, ale spíše veřejné mínění. Neboť i bez ústavy pro zkoumání veřejného mínění je jisto, že tento proces působil značně na veřejné mínění a že probudil z mravní lethargie mnohé dřímaly.

Tak tedy Dominik Čipera, obžalovaný před národním soudem z kolaborantství a zrahy, byl odhalen ve své pravé podobě — jakožto zasloužilý odbojový pracovník. Občan mimo Prahu nemohl se zúčastnit přelíčení, musí tedy spoléhat na noviny a rozhlas. I dovídá se tak, že obžalovaný Čipera byl v živém osobním styku s generálem Eliášem, který mu plně důvěřoval a který ho také přemluvil, aby nepodával demisi, že jako ministr pracoval pro dobro národa, že intervenoval za zatčené, podporoval vdovy po popravených a zaměšnával a kryl vlastence, pronásledované Němci, že byl jedním z předních ilegálních pracovníků, podporoval boha-

## politika

Cato

## Dva roky stranictví

tě partyzány na Zlinsku, měl styk se zahraničním odbojem, že jeho přitínáním se dala Bařova továrna na Slovensku plně do služeb slovenského povstání a že rozkazem k vyplacení 5 milionů korun toto povstání finančně podložil a umožnil zřízení slovenských revolučních národních výborů. Přesvědčivé a rozhodné svědectví o Čiperových zásluhách vydaly osoby, jejichž věcná a mravní příslušnost je nade vši pochybnost; mimo jiné jsou to býv. ministr financí dr. Šrobár, předseda Svazu národní revoluce prof. dr. Grňa, vdova po popraveném generálu Eliášovi, generálové Ferjenčík, Novák, Kudláček, anglický generál Spearse, ženy popravených ze Zlína. Dr. Šrobár přímo Čiperovi poděkoval za jeho velké zásluhy o slovenské povstání. Tolik se dověděl prostý občan a podivil se poněkud ve své neznalosti tomu, že je třeba tyto zásluhy obhajovat před soudem, že nejsou obecně známy a uznány dva roky po osvobození. Usoudil z toho, že dějiny druhého československého odboje nejsou ještě ve všech kapitolách jasně probádány. Pozastavil se dále nad vypovídáním některých svědků a podivností některých dokumentů, uváděných na potvrzení obžaloby. Vždyť v několika případech sám předseda soudu musel napomenout svědky, aby mluvili jen pravdu, ba sám musel jejich svědectví vyvrátit s poukazem na dokázaná fakta. A nebyli to bohužel jen svědci nepatrní, ale i tak zvané osobnosti. Tu prostý občan už kroutil povážlivě hlavou a začal si všimnat podrobností. I četl dále o masové podpisové akci zaměstnanců závodů Bařových, z nichž skoro polovina Čiperu už nemohla přímo znát, o podivném dodatečném příspěku k písemné svědecké výpovědi, o protestu jedné přisedlíci proti tomu, že svědkové za přelíčení vycházejí na chodbu k porádám mezi sebou, o přerušování přelíčení za návštěvy předsedy soudu, který se krátce radí s předsedou senátu, o ironickém smíchu publika při některých výpovědích svědků, o nesprávnosti štěchovických dokumentů — a stal se podezřavým. Nemohl se ubránit dojmu, že tento proces měl politicko-stranický charakter, že před soudem stál člověk, určený jistou skupinou osob předem k odsouzení. Teprve zprošťující nálezy národního soudu vrátil občana duševní rovnováhu a víru v spravedlnost.

Této víry je nezbytně potřeba, na ní je mravně založen náš stát. Občan, který při sledování zpráv o přelíčení s Čiperou se nemohl vymanit z pocitů podezírání, překvapení, úžasu a hanby, jež ho strídavě zachvacovaly, si po rozsudku oddechl. Nabyl znovu důvěry, že přes všechny rozkladné krise otrávený organismus našeho veřejného života se zotaví, že nepropadne mravnímu rozkladu. Nepřipustí to lid — lid Masarykův, který se nevzdá práva na svobodné myšlení a poctivé jednání. Cívís

## Tak jak?

Týdeník ÚRO z 1. května (č. 18) píše na 2. straně ve zprávě o schůzi představenstva Ústřední rady odborů za předsednictví poslance Ant. Zápotockého:

Představenstvo konstatovalo, že v souvislosti s událostmi kolem procesu proti vedoucím osobám býv. NOÚZ projevily se snahy napadnouti některé vedoucí činovníky ROH, kteří se bezesporně uplatnili při organizování ilegální činnosti i v revolučních převratových dnech. Tyto útoky zásadně sledují zeslabení významu revoluční účasti nejširších řad odborářů, dělníků, soukromých i veřejných zaměstnanců, které ve svém celku byly masovou základnou pro přípravu národního odboje a také se projevily jako nejsilnější revoluční složka vítězné národní revoluce. Úmyslem okupantů bylo použít býv. NOÚZ jako reakčního činitele pro podporu svých fašistických snah. Naproti tomu, díky ilegální činnosti, která navazovala na odbojového ducha pracujících mas a celého národa, podařilo se v rozhodujícím okamžiku zařadit celé hnutí pracujících a národa do boje proti okupantům.

Týž list v téměř čísle píše na 6. straně v rubrice »Zrcadlo dnů«:

NOÚZ a její veřejná činnost sloužila ve všech směrech okupantům a okupantům sloužilo její vedení. Kdyby byla NOÚZ okupantům nesloužila, a nebyla jim prospěšná, byli by jí rozpustili tak, jako rozpustili všechny masové organizace, kterých nemohli použít pro služby ve svůj prospěch. Posl. Ant. Zápotocký, »Práce«

—ra—

Druhé výročí revoluce, druhé výročí chvil, kdy jsme stáli jedni druhému po boku, neznajíce stranických odstínů: jak by právě tato chvíle nevolala po tom, podívat se i na dvouleté výsledky stranictví? Poněvadž je to právě stranictví, jehož přebujení se všichni bráníme, i ti, kdož chtějí působit ve smyslu prospěchu celého národa v té či oné straně, i ti, kdož právě z tohoto důvodu do stran se neodhodlali vstoupit. Bylo obrazně řečeno, že ti, kteří jsou mimo strany, jsou onou stranou páto u. Nuže, neukázalo se to ve volbách. Jak tu zvitěl prostý, reálný, selský i drobně-městský rozum nad leckterou chytrostí stranické sekretářštiny! Nebylo bílých ani zmařených lístků. I když počet stran se zúžil z předválečné »mnohosti« na poválečnou »jakost«, každý našel správně tu, která svým ideovým programem jej nejlépe připoutala.

Je však mezi námi opravdu

pátá strana;

a bez ní by byla Národní fronta pouhým slepencem, pláštíkem bez obsahu, konglomerátem protichůdných politických sil. Díky bohu, že tato pátá strana má své členy jak ve vůdcích stran, tak ve svých prostých, moudrých a stranictvím zcela nezaslepených členech. Snad nejméně těch členů »páté strany« bude mezi sekretáři stran: poněvadž ti vždy bývali božstvem nejnepřístupnějším, zápasníky nejzaslepenějšími. Nebo mezi těmi, kteří od stran nabýli sinekur a postavení. Tato pátá strana, o níž mluvíme a kterou všichni bychom měli tvořit, jsou ti, kdož na d s t r a n a m i vidí národ a stát celý. Vůdcové stran jsou v této páté straně již proto, že jsou to lidé, kteří bezprostředně poznali, ať v Moskvě, Londýně, Buchenwaldu či v domácím hnutí odporu za války, jak potřebná je národu skutečná dohoda a jak cenná je svornost ve velkých věcech, zejména ve vystupování mezinárodním. A drobní lidé, kteří se nedali zaslepit, jsou zde vedeni oním instinktem českého realismu politického, který dovedl v pravé chvíli nalézat šťastnou cestu národní vůle.

Jen pro tuto pátou stranu je dnes, po dvou letech zkoušek v praktickém řízení státu, Národní fronta stále ještě frontou a nikoliv frondou.

## Problém 51 procent

Proběhl nedávno proces proti Beranovi. V touze po ovládnutí co možná nejvíce posic, v touze po moci takové, která by v národu rozhodovala sama, ne již v dohodě s druhou, socialistickou částí národa, se dovedl Beran rozhodnouti i pro spolupráci s Henleinem. Projev generálního tajemníka Žilky v Karlových Varech v nejkritičtějších dnech léta 1938, na místě, kde čeští hraničáři s úzkostí sledovali činnost henleinovských mas i tlup, byl takový, že se prostý český občan ne již s údivem, ale s úděsem ptal: tuto cenu platí tedy národ touze několika lidí v agrární straně vládnout neobmezenou mocí? To byla ona touha po totalitě, snaha po početní i mocenské výlučnosti, která posedá každou zbytněší stranu, jejíž vůdcové nejsou i d e o v ě dostatečně silni, aby v opravdovém p r o g r a m u zásadním nalézali k o r e k t i v tohoto stranictví.

Takové tendence ve stranách nejsou nikdy mrtvy. Byla-li možná v předválečné rozříštěnosti stranické snaha totalitní u strany, která měla početně zhruba 15 procent voličstva, jak by se neprojevovala i dnes u stran, které

soustředí 40 či 25 procent počtu voličů? Což nejsou tu stejné předpoklady jako tehdy u agrární strany: místo kartelů stojí bloky znárodněných průmyslů se svým tlakem uvnitř na dělníka a zevně na úřady; ústřední úřady, rozhodující o bezpečnosti, úvěru nebo subvencích i o hospodářské politice jsou v týchž rukou; a tisíce obdob dalších. Neříkejme však, že jen jedna strana má tuto tendenci. Záleží jen na prozíravosti a ideovosti vůdců. Švehlova agrární strana měla pevné vedení demokrata, Beran byl chtěl nechtěl představitelem t o t a l i t y. Věřme Gottwaldovi, poněvadž jeho dráha neukazuje na to, že by pro stranu zapomínal na celý národ. Buďme ostražití, ke všem. Generální sekretáři mohou být mnohdy silnější než vůdcové stran. A volební metody ukázaly, že by některé jiné strany nemusily být lepší, kdyby se octly blízko podobnému rozhraní.

President republiky, autor studie »Vady politického stranictví«, muž, prošlý i praktickým vedením jedné strany, neváhal právě otevřeně promluvit o stranické nesnášlivosti, o protidemokratických tendencích, o totalitních snahách stran. Pronesl závažná slova o tom, co může a co nesmí znamenat i to, kdyby ta či ona strana opravdu dosáhla prostě volební většiny. Vládnout proti téměř polovině národa nelze, řekl dr. Edv. Beneš v podstatě. Ale nebylo přímo symptomatické, když právě tato část projevu byla potlačena v rozhlasu, jež má v mocenském svém vlivu právě strana, která heslo o 51 procentech hlasů vyhlásila? Jak tu dvě tendence vystupují zcela protichůdně: na jedné straně vůle ukázat, že i opravdu socialistický program lze uskutečňovat cestou vlastní, cestou československou, cestou demokratické spolupráce; tof onen Gottwaldův program, který otevřeně řekl, že by komunisté i dále vládli v dohodě s jinými stranami v Národní frontě. Volební vítězství prostě neznamenalo by tedy konec spolupráce celého národa. A proti tomu tendence právě opačná: získat nejméně 51 procent hlasů, aby se už nemusila vedoucí strana s nikým d o h a d o v a t.

Nuže, ani 51 procent hlasů by nikomu nedalo možnost rozhodovat ve státě o základních otázkách ústavních. A vládnout s nimi a bez Národní fronty znamená rozdělení národa na dvě téměř ideologické poloviny, nebezpečí, jehož využíval v předmnichovské době Hitler. Zatím co je před námi jediná cesta: dospět k synthese pokroku socialistického i demokratického.

Jaký je rozdíl mezi stavem dnešním a stavem, v němž by některá ze stran dosáhla 51 procent hlasů? Říkáme-li »některá«, znamená to, že nejde tu o útočení proti straně, která dnes je hlasově nejbližší tomuto číslu, nýbrž o samotný fakt vládnutí jediné strany. Dnes má v parlamentě skupina marxistických socialistů o málo více než 50 procent, ve vládě o člena více, aby mohla dosáhnout většiny. Této nadpoloviční většiny může ovšem dosáhnout vedoucí strana jen dohodou, ať již ideovou či posiční, s druhými marxistickými socialisty. Poněvadž však styk poslanců — i členů vlády — s voliči je dnes daleko větší než v době, kdy vláda mohla ještě zakládat nový právní řád dekrety, nebo v době, kdy z její vůle a z jejího rozhodování představoval parlamentní demokracii sbor jmenovaných členů prozatímního Národního shromáždění, dostává se vedoucí strana do situace, že dohoda je těžší, podmínky obtížnější, vůle k rozhodování demokratickému, snaha po legalitě, touha po kontrole soudní, parlamentní či volební daleko určitější než do říjnových dní 1945 nebo do parlamentních voleb na jaře 1946. A zde je jádro věci. Nikdo nemůže upřít sociálnímu demokratům, že by byli v jediném bodě porušili svou vůli, uskutečnit socialistický řád. Kládli jen jednu podmínku: připravit podmínky pro obnovení demokracie. Jejich návrhy dekretů o znárodnění byly širší, než byly nejkrásnější představy komunistů v době, kdy v Moskvě se dohodovala londýnská i moskevská zahraniční skupina politiků

o společné cestě. Sociální demokracie, a je to všeobecně známo, doplatila na tyto své, ideově jasně podložené návrhy dokonce volební prohrou: dělnictvo, pro něž získala bitevní pole práce, ji uteklo pořádným dílem doleva. Lidé, neuvědomující si, že se těmito návrhy předchází sociální revoluce, která doprovází viditelně či neviditelně každou válku posledního století, ji podezíraly jen a jen z přísluhování komunismu. Obávající se totality komunisticko-sociálnědemokratické, považovali za svoji povinnost vložit ve volebním osudí svůj hlas na misku sil, které nepouštěly nikdy se zřetele okamžitý návrat d e m o k r a t i c k ý c h method. A byli mezi těmito voliči lidé, jichž socialistické přesvědčení se osvědčilo v nejednom předválečném boj proti pravici... (Zjev ostatně obdobný na př. i ve Francii!)

Než tedy dohodu se stranou, která může pevně soustředit sociálním programem (nová reforma pozemková, kterou sociální demokracie formulovala první, zejména co do hranice výměry 50 ha, to ukazuje zřetelně!), která však trvá na demokracii uskutečňované všude a denně, nejen na papíře, než tedy dohadování se socialistickými spolubojovníky, raději se soustřeďuje vedoucí strana na získání dalších 11 procent národa, aby dosáhla možnosti rozhodování absolutního.

Nehledě k starému pravidlu, platícímu obecně, že totiž tlak budí protitlak, působí v českém národě vlivem jeho více než stoleté demokratické tradice — a nejméně se to ukázalo za protektorátu — jasný odpor proti majorisaci. Je určitá automatika vnitřní, která odvádí českého člověka od nebezpečí většiny; podívejte se již na předválečný volební řád do obcí, jeden ze základů, na němž se vyvíjela za Rakouska naše demokracie; jak tu největší strana nemůže uplatnit nárok na starostu, jen na prvního náměstka. A zrovna tak vrhá volič svůj hlas na opačnou misku, obává-li se přemíry vlivu i té strany, která by programově mu často byla bližší...

Ovšem, vždy působí na nerozhodné, nedosti uvědomělé nebo povahově slabší voliče sám fakt síly, moment moci. (Odtud kdysi ona snaha agrárníků, aby nejsilnější strana měla kandidátku číslo první, poněvadž to již mechanicky přitahovalo.) Tam svět se hne, kam síla se napře. Ale nejzávažnější není vůbec fakt samého usilování o moc, nýbrž ony okolnosti, za nichž se tak děje, onen program narychlo měněný a přizpůsobovaný potřebám ulice, ony ústupky demagogii, ústupky ideové, mravní lhostejnost, která tím z pevné strany dělá často rozplihlý útvar. Lze po volbách dosti rychle otočit a vrátit se k původnímu, čistě ideovému programu?

Zažili jsme

p ř e m ě n u s t r a n .

Vyřazením stran, jejichž politika od presidentské volby k Mnichovu ukázala, že zájem vlastní byl jim nad zájem celého národa ve chvíli zahraničního nebezpečí, nastala podstatná přeměna našeho dříve třídně budovaného stranictví. Několik měsíců po květnové revoluci r. 1945 se opravdu ony čtyři strany, které v Čechách, a dvě, jež na Slovensku představovaly novou národní vůli, jevíly jako strany čistě ideové. Komunistická s jasným programem třídního, marxistického socialismu, při tom ovšem nemluvíci o diktatuře proletariátu, nýbrž o spolupráci v Národní frontě. Sociální demokracie, opírající se o vědecký, třídní socialismus, a zdůrazňující, zatím jen programově, cestu demokracie. Strana národně socialistická, která dovedla kdysi velmi účinně bojovat s Beranem i Vraným, a která měla soustředit své příslušníky podle programu vědomě socialistického, upřímně demokratického a v hledání těchto cest národního. V Národní frontě ony tři rozhodly se vytvořit socialistický blok. Konečně pak lidová demokracie, obdoba západních křesťansko-lidových hnutí, strana, která si položila jako program křesťanství vůbec, ne již jen katolické, a socialismus

ve štítě nemá. (Nezapomínejme, jak bylo již několikrát zdůrazněno, že její vůdce zakládal kdysi hnutí drobného lidu, stranu křesťansko-sociální. Ukáže se to nejen ve faktu, že strana mohla držet pevný krok s Národní frontou; již okolnost, že před Mnichovem našla cestu, vedoucí pak k odboji, a že dovedla pak jasným řezem se oddělit od protisocialistických, nebo lépe řečeno liberalisticky-buržoasních složek, které představovala poslankyňe Koželuhová, a které by pro vládu Národní fronty byly neúnosné, je znamením, že je příbuznost mezi sociální linií její a socialistickou vůlí socialistického bloku v Národní frontě.)

Strana komunistická v Rusku — i v dnešní Jugoslávii — je stranou výběrovou, stranou, v níž jsou organizováni lidé pevně formovaní ideou, předbojovníci myšlenky. Program, který všichni vedoucí komunisté mají v srdci, je i u nás jasně socialistický. Ale jaká všenárodní směr byla ve volbách předložena lidu, aby byl získán ten i onen! Na Slovensku musila komunistická strana — a učinila tak marně — téměř poníženě dokazovat svou přízeň katolicismu; kdesi na okraji ležela v té chvíli vybledlá slova, že »náboženství je opium lidu«. Neméně jasná byla předválečná slova o pozemkové reformě, a za nimi se rýsoval náznak, že kolchozy jsou nejlepší forma kolektivisace venkova. Hleďte něco o tom na volebních plakátech, jež byly vyvěšeny v našem pohraničí! A stejnou ironií naplnila posluchače hrdá slova důvěrníka komunistické organizace v Praze II, jenž radostí bez sebe ukazoval přihlášky vlastníků šestipatrových činžovních domů na nábřeží, kteří se honem přihlašovali do strany, která boj proti bezpracnému duchodu čerpala přímo z Marxe. Jak silné individuality bude potřebovat, aby tento konglomerát zájmů i názorů byl udržen pod jedinou střechou! Đurišova politika na vesnici, která uměla získat dřívější přívržence Hrubého (nezapomínejme, že Švehlova strana byla stranou původně malozemědělského lidu; Mašatova Domovina byla jednou z jejich politických pilířů!), pak svedla pod jedinou střechu drobné sedláky a chalupníky, sedláky, kryjící svou válečnou činnost novou rudou legitimací, dělníky, kteří jsou v této straně organizováni jako její nejvýznamnější třídní složka, arivisty, hledající rychlé uplatnění na vedoucích místech znárodněného podnikání, intelektuály, jdoucí za heslem sociální spravedlnosti (živel nejvíce tíhající ke kritice strany!), i zámožné vrstvy městské, hledající tu úkryt a ochranu před retribučním řízením nebo zase nadšené slovanským programem Nejedlého tak, jako byly nadšeny kdysi kramářovstvím. Skupinu pro sebe tvoří tu budovatelé pohraničí. Vrstvy ani ne tak sociálně utištěné jako vnitřně slabé, které se ženou za majetkem jako chrobáci v oné známé scéně Karla Čapka »Ze života hmyzu«. Uvědomme si však, že tato strana nejvíce ze všech své členstvo vede a ideově i vychovává. To znamená i názorově přetavuje.

Promítneme-li tento vývoj od jedolité strany předválečné, která byla typickou stranou »Lumpenproletariátu« (jak se odlišoval na venkově den, kdy cvičila vrstva dělníků DTJ, ode dne, kdy uboze oblékaní členové FDTJ kdesi na vypuštěném hřišti vystoupili!), ke straně, jež shromáždila 40 procent hlasů, nemůžeme, než rozšířiti linii právě popsanou: čím širší base voličská, tím i širší, neurčitější, libivější a nesourodější, v desítkách věcí odkoukaný a vypůjčovaný program »všenárodní«. Je toto vhodnou cenou za stranu, která už jako sociální katalysátor dovedla působit před válkou a která musí takto působit tím spíše v budoucnosti?

Vývoj

sociální demokracie

je méně pestrý co do proměny členstva, přece však zajímavý. Před válkou byla představitelkou českého kvalitního dělnictva, vědomého své třídní moci. Dělnictvo ne-

kvalifikované, s nízkými mzdami, tíhlo více doleva, mistři dílen více doprava; strana Hamplova, v níž byly vrstvy intelektuální představovány Soukupem a Bechyněm. Strana dosti koženého tisku, reálně se rozhodující, uvážující státoporně ne v heslech, ale v jednáních v dobách krise, strana nijak efektní, ale jednolitá. Její vedení předválečné je minulostí; vyraženo nebo umřelo v okupaci, zestárlo politicky v emigraci. Do čela se dostali lidé zcela nebo téměř noví: diplomat-legionář, od první války studující otázky socialismu a věrný propagátor a uskutečňovatel spolupráce s Ruskem, obdivovatel jeho socialistické cesty; poslanci z posledních voleb, z drobných sekretářů venkovských obvodů se vypracovavší odbojoví pracovníci, nakonec působící v emigraci. Z nich jeden neprošel nepoznamenán ruským vzorem, druhý nezůstal vzdálen tomu, co tvořilo ducha předválečné sociální demokracie venkovské, selský realista-dělník. A vedle nich lidé mladí, poučení novými fakty vývoje socialismu pod vlivem říjnové revoluce. Jejich první cesta byla společná s komunisty. Aby zabránili sociální revoluci krvavé, provedli sociální revoluci nekrvavou: bili se za schema znárodnění. Otázkou zůstává, do jaké míry a včas se odvážně postaví v čelo těch, kdož znárodnění chtějí provést co nejlépe, kdo chtějí provést revisi znárodnění ne v principech, ale ve faktech, odstranit vady provádění. Nebylo provedeno pro několik arivistů, bylo provedeno pro lepší příští dělnické práce, pro dobro celého národa. Zde se ještě ukáže smysl pro politickou odpovědnost, i za cenu zdánlivé nepopularity u těch, kdož ještě těžko snažejí kritiku tvůrců...

Osvobození dělnických mas, ono zrevolucionování duchou světovou válkou, jež vůdcové sociální demokracie předjali v navržených dekretách znárodnovacích, však způsobilo, že dělníci z velké části opustili její řady. Podchytila část živnostníků, shromáždila ve svých řadách intelektuály, nepřisahající na marxismus, zato upřímně toužící po svobodě a socialistické demokracii; stala se — i ve svých poslancích — daleko více stranou výběrovou než masovou. Selhal její výpočet, že bude v Národní frontě rozhodující složkou, jazyčkem na váze mezi komunisty a lidovci s národnými socialisty. Dovedla v mnoha případech se opřít diktátu, pomohla po volbách upevnit demokracii v drobných institucích, v nichž slovo lid mělo dříve zvuk diktátu. Kdyby to byla učinila jasněji a včasněji již před volbami, byla by na sebe strhla i část hlasů, zachycených národnými socialisty: těch, kteří jsouce upřímnými socialisty, obávali se o demokracii. Je to strana, která šla v úsilí znárodnovacím i cílevědomě za získáváním hospodářských posic v řízeném hospodářství; měla k tomu dosti nástupních míst. Hospodářská politika, ono poučení z vědeckého socialismu, nebyla sociální demokracií kladena na druhé místo, až za politiku ideovou, jak se stalo u národních socialistů. Mnohá napětí z této disparity mezi mocenským i posicemi, získanými před volbami a mezi počty hlasů těchto dvou stran se projevují dnes právě v tom, že sociální demokracie zatím jako jazyček naváže nepůsobí. O roucho jejich hospodářských exponentů by mnohý z jejich politických partnerů v Národní frontě rád metal los. To je stranický vývoj posledních dvou let. Udrží své řemeslnické kádry? Získá zpět část dělnictva, které podle zákona dostředivosti se bude ze své revolučnosti uklidňovat? Upoutá intelektuální vrstvy?

Také vedení

národně socialistické strany

se válkou dostalo do nových rukou. Politici ji vedoucí zestárlí a zemřeli, do vedení se dostal v zahraničí věrný socialista-legionář, slezský redaktor a znatel branných otázek, muž, který uměl spojovat v sobě vlastnosti člověka a zástupce myšlenky a tím spájel i stranu s jinými politickými partnery. Neméně výraznými postavami vedení jsou dědicové realismu, ať už je představován někdejší

stranou práce nebo demokratickým středem či předválečnými lidovkami; není nevýznamné sledovat jejich někdejší vývoj, který jde zpět k revoluční státoprávní demokracii let 1918-20. Konečně pak se v čelo strany dostává její starý samosprávný pracovník, nemarxistický socialista, hledající v činech uskutečňování sociální péče o člověka; postava organizačně se osvědčivší v řadách funkcí a s velkou energií v krátké době ovládnoucí celý aparát strany. To je vedení, které je mostem k straně předválečné, která byla stranou socialistického středu: »lepší«  
děláctvo, inteligence a živnostníci, někteří zemědělci, městské vrstvy nepodnikatelské. Měla poslání v nové Národní frontě jedno z nejdůležitějších: jí měly a mohly být asimilovány k cestě socialismu vrstvy, které v předválečné době tihly doprava, příslušníci živnostenské a národně demokratické strany. Ti tam z velké míry vstoupili. Podařilo se jí získat i vesnici, ne tak početně, jako komunisté ve vrstvách sociálně slabších, zato mocensky, selmský zámožný stav. Rozdělila se o ně i o městské vrstvy s lidovou demokracií. A vedle nich vstoupili znovu do strany nebo byli nově získáni lidé pevných středních důchodů, úředníci a vůbec intelektuálové, kteří věří v socialismus, uskutečňovaný vývojovou, nemarxistickou cestou. Je-li dovoleno generalisovat: zde se soustředil nejuvědomější odpor proti znásilňování v politice, zde je předěl mezi světem socialismu kolektivního a socialismu individualistického. Lze-li charakterisovat zásluhu této strany slovy jejího vůdce, pak její činnost od revoluce lze hodnotit ne podle toho, čeho dosáhla, nýbrž čemu zabránila. Vzala na sebe odpovědnost za všechno, co se děje v Národní frontě jako kolektivitu. Kdyby nebyla chtěla uskutečňovat r. 1945 dráhu socialistickou, byly by znárodnovací dekrety uskutečněny bez její spoluúčasti. Razila jedna z prvních heslo lepší práce a lepšího provádění zákonů, stavěla se čelem proti diktátu ve veřejné správě a svou kritikou pomohla napravit mnohý křivý krok.

Dvě věci však v této souvislosti možno zjistit: že v městských ani venkovských vrstvách nenarýsovala jasný předěl mezi tím, co chce jako socialistická strana uskutečňovat sama, a mezi tím, co chce lidová demokracie jako strana, která socialismus v programu nemá. Její asimilační služba socialismu nesmí být opomíjena. To je druhá věc: nával nového členstva z řad pravicových stran nesmí přinutit vedení, aby neutilo toto členstvo opravdovému socialismu. Poněvadž její humanitní a demokratický program bez socialistické cesty zůstal by kusý, a nadto by brzo zastaral. Lepší socialismus je to, co od ní čekají kádry, věrné z doby předválečné. Kdo podrobně studuje složení jejího členstva, nemůže nečíst z těchto statistik obtíže. Ne málo z nich a nemálo z toho, co vychýlilo tuto stranu více doprava, než kde bychom si byli v květnu 1945 představovali socialistický střed, bylo způsobeno neupřímnou vnitřní politikou t. zv. socialistického bloku tří košických stran. Sly do českých zemí s dohodou o společném programu a společném postupu. Komunisté využili organizačního náskoku, sociální demokracie svých nástupních posic k získání mocenských vlivů v nové řízeném hospodářství. Národní socialisté se zpozdili v organizaci strany a nedbali o získávání jen a jen mocenských posic; a socialističtí partneři nepsanou úmluvu o paritě vyložili si možnost vlastního zisku. Tak tomu bylo v organizacích hospodářských i v organizacích t. zv. jednotných, jako v ÚRO nebo Svazu mládeže. To vedlo nakonec k tomu, že zámožné vrstvy, jejichž příliv byl očekáván spíše do lidové demokracie, vstoupily do strany této. Z toho ona disparita intelektuální i politické složky socialistické ve vedení i v kádrech předválečných, a složky majitelské, která znamená přínos počtu. Cesta vede buď k její asimilaci k socialismu — nebo k posunutí strany doprava. Pak by představovala to, co ve Francii radikální socialisté: liberální buržoasii městskou a venkovskou.

## Lidová demokracie

svými vůdci i kádry předválečnými je z velké míry stále ještě stranou katolického lidu. Po revoluci rozhodla se k organizaci příslušníků i jiných vyznání: evangelíci i katolíci se mají tu spojit na téměř unionistické základně politické. Aspoň však na basi křesťanství. Nehlásá socialismus. Sousedí vrstvy věřící a vrstvy majetné, pokud je nezískali národní socialisté. Nelze o ní mluvit jako o představitelce liberalismu. Ten je charakterisován do velké míry přímo bojem proti náboženství. Šrámek si dobře uvědomuje, že celkový vývoj jde vlevo, a podle toho řídí politiku své strany v rámci Národní fronty. Organizační tempo a akčnost lidové demokracie jsou téměř úmyslně zvolňovány: jako by strana čekala, až jí dozrají noví vůdcové. Je příliš velký přerýv věkový mezi generací dnešních vedoucích a mezi dorůstajícími mladými politiky této strany. Hledí k Bidaultovu lidové republikánskému hnutí jako vzoru politiky vnitrostátní i mezinárodní. Tak jako sociální demokracie se snaží navazovat kontakt se sociálně demokratickými stranami evropských států, tak i lidová demokracie hledá nitky »černé«  
internacionály. I to vede k určité volnosti v jejím revuálním tisku, jde-li o zahraniční otázky. Ve vládě umí její vůdce dělat bystré kompromisy a dohody. Je ještě z parlamentní pětky a vyzná se v této hře, v níž ideová vazba je často překlenuta smírem nad rozdělením těch či oněch posic. Lidová demokracie nepůsobí již tak smírně v parlamentě. Tam její zástupci zemědělství a zejména živnostenství si dovedou mnohde více vybudovat než vybojovat cenný ústupek. Stalo se tak nedávno v živnostenském výboru, když se projednávalo procento, jímž má maloobchod přispívat na intervenční fond cenový...

To jsou dva roky stranictví. Mnohé z toho, co prošlo tiskem jako zápas velký či malý, křivda nebetyčná nebo jen do nebe volající, pramení v okolnostech, o nichž píšeme: Olomouc a Plzeň, Chomutov či Most, pohraničí i vesnice, pokles pracovní morálky i pokus o její zvednutí, provádění retribučního dekretu národními výbory i osvobozování osob, které by zasluhovaly snad přísnějšího posouzení u lidových soudů, arivismus lidí bez kvalifikace nebo dokonce nepravdivými vysvědčeními kvalifikaci předstírajících, zatýkání soudců z rozkazu lidových činitelů, krytí kolaborantů a rozdělení národního majetku příslušníkům vlastním, to vše sem můžeme zahrnout jako následek. Byl by to pohled pesimistický. Byl by jednostranný.

Národní fronta, upřímná spolupráce stran českých i slovenských na vybudování státu, přinesla daleko více ovoce kladného. Zda přede dvěma roky tu nestál v hospodářském zbídačení, o němž si neumíme udělat představu jen proto, že Němci vyčerpali vnitřní hodnoty, zatím co vnější zařízení zůstalo, i když důkladně opotřebováno; zda nepřekeřovali jsme nezaměstnanost, pramenící z přeměny výroby válečné na výrobu mírovou a z nedostatku surovin? Mnohé z výtek, adresovaných špatná pracovní morálce, mohou být uvedeny na pravou míru právě podrobným studiem této otázky. Zda jsme v hospodářství se nesnažili vyčerpát na mezinárodním poli všechny výhody, plynoucí z rychle se obnovujícího exportu? Nedocílili jsme vnitřní pevnosti už faktem oné politické dohody, o níž se opírá a na níž stojí vláda Národní fronty? Je před námi řada úkolů dalších: náprava měny; nevyřízená otázka Německa; dohoda o nevyřešených problémech s Polskem; odsunutí zbytku Maďarů; hospodářská kooperace slovenských států; upřímná mezinárodní spolupráce ve chvíli, o níž platí víc než kdy jindy slova básníkovy, že »svět v kotelně je natržen«; sjednocení státu a poctivá dohoda se Slováky o společné naší budoucnosti; další sociální reformy; oprava kroků, které se vývojem ukázaly chybné; náprava vad, kde



schema zákona není ještě dobře naplňováno ve skutečnosti. K tomu všemu potřebujeme shody nás všech. Strany jsou potřebné, splňují-li svůj úkol řečiště lidové vůle. Zbytňují, jakmile se chtějí stát řekou samou. Tento lid nechce totalitu levou ani pravou. Chce svornou dohodu; chce, aby byly respektovány jeho vlastnosti, které vedly k vysokému životnímu standardu předválečnému. Postaví se podívat na úpravné domky dělníků i vesnicánů, rozsažen podle tratí, a srovnat je s úrovní dělnických a vesnických domků v jiných státech, abychom ocenili hodnotu své civilizace a její úroveň, která jen v myšlenkách potřebuje cizí podněty, cestu si razí podle zákona své vlasti. Není nikoho v této zemi, kdo by si přál, aby některá ze složek národa nebyla vyvazena z vykořisťování. Nechť není nikoho, kdo by trvale chtěl vázat touhu národa po svobodě a volném rozvíjení. Čím větší bude skutečný kontakt mezi lidem a jejími představiteli, tím jasněji vynikne tato cesta humanitního socialismu, cesta socialistické demokracie. Je to cesta, kde můžeme nalézat řešení i druhým, dráha, po které možná půjdou ti, kdož hledají syntésu myšlenek, vanoucích srdcem Evropy ze všech světových stran.

*Marius*

## Čest nelze rozdělit

Děle než jeden rok soudilo se před senáty národního soudu. Jednalo se o to, aby byl veřejný život v republice očištěn a aby byli všichni vinníci zbaveni možnosti dále působit na těch místech a v těch oborech, v nichž napáchali své zločiny proti cti své i cti svého národa. Ale nejenom za provinění ztrácela se čest a tato možnost. Stačilo, aby byl podezřelý delší dobu zajištěn, pak postaven před vrcholný národní tribunál a zproštěn obžaloby v celém jejím rozsahu, neshledán vinným. Pro další život zůstal však prozatím bezcenným.

Je ovšem především chybou, že doposud nebylo řečeno rozhodné slovo o tom, zda takoví lidé, i když jich bylo velmi málo, mají právo na existenci a mohou uplatnit své vědomosti v kterémkoliv oboru, jsou-li k tomu řádně kvalifikováni. Doposud se stále zdá, že všichni tohoto druhu jsou vyřazeni z národního společenství a že zproštěním ve smyslu obžaloby nestávají se řádnými lidmi, jimiž by beze sporu být měli. Prozatím nevíme o případu, kdy by obžalovaný, který nebyl shledán vinným, nastoupil místo, odpovídající jeho znalostem. Proč se bát mluvit otevřeně, proč se bát těch, kteří nemyslí a domnívají se, že jediným jejich zájmem je skutečné blaho republiky, sledující však především cíle sobecké? Proč nepovědět jasně a přímo, že sledujeme důslednou očistu, nikoliv však bezhlavé vymycování všech, kteří před senáty národního soudu kdy stáli? Můžeme si dovolit zakazovat těm, na něž máme vliv, aby přijímali do svých služeb takové poskvrněné? Můžeme si dovolit vznešeně odhazovat to, co nám dala příroda v mozcích a rukách těch, jež jsme zprostili viny? Je třeba říci, a to hodně důrazně, zda zproštěním viny nebo osvobodujícím rozsudkem vrací se obžalovaný zpět do života jako řádný občan, nebo zda je prašivou ovčí, která nemá v národě co pohledávat. Řekneme-li první nebo druhé, může promluvit buď smysl pro spravedlnost anebo výlučně politické myšlení, které je bezcenné, není-li podloženo významnými zájmy tohoto státu.

V této souvislosti je nutno znovu přihlédnout k příčinám, proč prozatím ti, kteří byli zproštěni obžaloby nebo osvobozeni, zůstávají vesměs oněmi prašivými ovci. Především je to jisté nesprávné informování veřejnosti o průběhu líčení. Jsou denní listy, v nichž pravdy nenajdeš. Kdyby za pět hodin jediného přelíčení promluvil

deset svědků pro obžalovaného a potvrdilo nesmírně vážné body obhajoby, a jedenáctý svědek pak ve své výpovědi něco výslovně nemohl potvrdit, protože o tom nebyl informován nebo snad vůbec vypovídal proti obžalovanému, lze si druhý den přečíst v takových denních listech referát na pěti řádkách pouze o výpovědi svědka jedenáctého. A při tom je si kdekdo vědom toho, že zpravodajové oněch listů po celé dny přelíčení někdy ani nepatřili.

Nehodláme rozvádět druhou skutečnost, kterou takové informování vyvolává, totiž dojem, že soud soudil nesprávně. Zůstává však skutečnost prvá, která je stejně závažná. Takovým informováním, právě jím, bylo učiněno preventivní opatření proti eventuálnímu začlenění dočasné žalovaného a pak zproštěného obžaloby do pracovního pochodu.

Hovořili jsme však jen o konečných fázích přelíčení před senáty národního soudu a o jeho důsledcích. Nechť nyní padnou slova i o líčení samém. Byl jsem svědkem několika přelíčení, z nichž na mne zapůsobil jeden z procesů posledních po mravní stránce nejhlouběji.

V prvním týdnu jednání předstoupila před krucifix řada svědků, která většinou podala nesporné důkazy pro obžalované. V druhém týdnu se situace změnila co do charakteru svědků. Pojednou se vynořovali se všech stran, z Litoměřic, Zlína, Bratislavy i odjinud, a přihlásili se jenom proto, aby vypověděli buď okolnosti pro soud málo významné nebo přelíčení se nedotýkající, nebo bezvýznamné vzhledem k jejich nevěrohodnosti. Předstoupil na příklad svědek, který téměř odpřisáhl, že jeden z obžalovaných podpisoval každé hlášení v závodním rozhlase a že věděl do nejmenších podrobností i o obsahu každého ze tří týdeníků, vydávaných v jednom místě v různých dnech týdne. Předseda soudu musel k tomuto tvrzení prohlásit, že je nepravdivé, protože bylo již přečteno před soudem mnoho zpráv z oné doby, kterou měl svědek na mysli, a že ani na jedné nebylo schválení obžalovaného, nýbrž někoho zcela jiného. Kromě toho obžalovaný dojížděl do Zlína jen na sobotu z Prahy. Další svědek dosvědčoval, že na státní měšťanské škole v onom městě byla prováděna výchova v t. zv. novevropanském duchu. Svědek to ví, protože tam byl učitelem. Svědčí však proti tomu z obžalovaných, který neměl se státními školami vůbec nic společného, protože byl činný v průmyslu. Před oběma svědky byl vyslechnut svědek téměř korunní, kterého musel předseda senátu vyzvat, aby vypovídal jenom to, co ví nebo neví, že nic jiného před soud a do svědkových úst v tuto chvíli nepatří. Oním svědkem byl doktor práv. Podobných epizod bylo by lze vyprávět do nekonečna, a nedávno o nich pěkně psal ve Svobodných novinách Zdeněk Jirotko.

Nejsou to však jen svědkové, kteří vnášejí do přelíčení zmatek a zbytečný chaos, jen prodlužující a zatemňující věc samu. V minulém týdnu vyčítal na příklad poslanec ÚNS a doktor práv zástupci národního prokurátora u jednoho senátu národního soudu, že nekona svoji funkci řádně, neboť se onoho svědka nezastal, když vypovídal jako svědek. Stížnosti byly patrně činěny i na jiných místech, protože kolem již téměř jasného procesu počalo být rušno, a to nejen před tribunálem, ale hlavně mimo protní síň.

Místy se roznesly i zprávy o vlivu politické strany na přisedící. Byla povolána do sekretariátu jisté politické strany i přisedící, nečlenka oné strany, která však, jakmile udala, že nepřísluší žádné politické straně, byla bez dalšího propuštěna ze sekretariátu v milosti.

A pak ještě jedna smutná záležitost. Co byl odboj u nás? Bylo to střelení do Němců, nebo zároveň podporování parašutistů a partyzánů, podporování rodin po

## národní hospodář

Karel T a r a b a

### Kouzla kolem cirkusu

zastřelených a vězněných, financování odbojových skupin, péče o jejich zdraví, vybavení šatstvem a obuví, krytí odbojových pracovníků a jejich dopravování do bezpečí, pomoc při stavbě bunkrů atd.? Podle výpovědi pplk Karla Veselého-Stajnera nikoliv. Pro odboj měl cenu pouze ten, kdo střílel (kdo se zúčastnil bojových akcí) nebo kdo byl vyzván k plnění úkolů spojovacích nebo zásobovacích. Činil-li tak kdo bez vyzvání, nepomáhal odboji a není odbojovým pracovníkem, nechce-li říci, že odboji škodil.

Podle jednacích řádu prověřovacích komisí Svazu národní revoluce není odbojovým pracovníkem, kdo může ze své činnosti uvést pouze:

- poslouchání zahraničního rozhlasu,
- podporování rodin persekovaných, pokud nebylo prováděno v mimořádném rozsahu,
- sabotáž pracovní,
- přechovávání jednotlivých zbraní pro vlastní potřebu, pokud nešlo o skutečná skladiště,
- zatajení a nehlášení různých drobných sabotáží, shozů zbraní, místa pobytu parašutistů a osob stíhaných gestapem, nebo jejich varování a pod.,
- rozšiřování letáků a ilegálních časopisů, pokud se nedálo ve velkém rozsahu,
- pouhé přihlášení se bojové jednotce, jestliže se přihlášený nezúčastnil osobně boje nebo nevykonával funkci, přidělenou mu velitelem této jednotky,
- zúčastnění se sice boje, jestliže však přihlášený v nehorší chvíli jednotku opustil,
- jakákoliv činnost jakéhokoliv druhu, byl-li přihlášený dobrovolně členem fašistických a protistátních organizací za okupace.

Naopak se v těchto směrnicích praví, že se pokládá za odbojovou činnost na příklad ukrývání a zásobování partyzánů.

Rozpor je tedy zřejmý a my víme, že dnes jsou a budou i nadále ve Svazu národní revoluce lidé, kteří se zúčastnili přímých bojových akcí, bude tam zcela přirozeně a samozřejmě ministr Nejedlý, Masaryk, Stránský, Fierlinger, Šrámek a ostatní, budou tam i tací, kteří partyzánům prádlo prodávali.

Dodám-li partyzánům výbušniny, udělal jsem čin, posuzovaný s hlediska odboje, méně významný, než ten, kdo ony výbušniny shazoval s letadla? Byl rozdíl mezi smrtí v horícím letadle odlišný od smrti zastřelením a utýráním? Byl-li, pak jen potud, že letec zpravidla padl ihned, kdežto domácí člověk po nelidském a dlouhém týrání. A že byl týrán nemálo, o tom mluvili gestapáci před nejedním lidovým soudem již několikrát. To věděli ti lidé, kteří přece přicházeli a přece pomáhali. Němcům by bylo jistě nanejvýš lhostejné, zda dal sebenepatrnější částku na financování národního odboje dělník nebo ministr, Němci se neptali, zda tím byla vykonávána odbojová činnost či nikoli. A přece se dnes zdá, že bylo něco jiného dodávat ekrasit partyzánům s letadla nebo osobním stykem občanů tehdejšího protektorátu. Je třeba připsat otazník?

Nechť vyzní naše slova jakkoliv, pravda je jediná. Ten, kdo se nebál před vítězstvím u Stalingradu a t ř e b a ještě v roce 1940—1941 pomáhal, je při nejmenším právě tak zasloužilým o národní věc a o věc odboje, jako kterýkoliv revoluční bojovník nebo barikádník. Tento názor je myšlen opravdu upřímně, bez ohledu na to, budu-li za to vysmíván nebo chválen.

Nelze rozepisovat dále. Je nutno požádat, snad svažně poprosit: řekněte, že se hlásíte k právu a spravedlnosti právě tak bez rozdílu politického přesvědčení, jako se hlásilo 99% našeho lidu k národu a jeho odboji vo dnech německé okupace. Jsme tak dlužní sobě, své zemi a těm, které jsme postavili před národní soud a nad nimiž pak jsme pronesli: zprošťují se obžaloby.

Jaký měsíční plat má mít národní správce? Podle vyhlášky ministra průmyslu v Úředním listě z 5. června 1946 při počtu zaměstnanců do 100 osob má mít 6000 Kčs. Národnímu správci cirkusu Letná Vojtěchu Trubkovi bylo přiznáno Kč 30.000.— měsíčně, dále vylohy na reprezentaci a 10 procent z prokazatelného čistého zisku. Přiznal mu to zemský národní výbor v Čechách rozhodnutím z 23. října 1945. Jen těch třicet tisíc, to je plat 9 středoškolských profesorů.

Poslednímu národnímu správci cirkusu Vladimíru Noskovi přiznal zemský národní výbor Kčs 20.000.— měsíčně.

Odborný poradce cirkusu Letná Jaroslav Mráz, jmenovaný výměrem ZNV v Praze č. j. ZOB-III-B-1073/30 ze dne 12. listopadu 1946, neměl honorář stanovený. Podle spisu ZNV I-6a-23/5-1947 z 8. února t. r. měl však měsíční zálohový plat: 15.000 Kčs.

Revisní úředník ZNV František Slánský oznámil v revisní zprávě z 15. dubna 1946, že v podniku byli dva cvičitelé koní s měsíčním platem Kčs 15.000.—. Z téže správy se zemský národní výbor dověděl, že

»za Kčs 9000.— měsíčně obstarává instalatérský dozor Petr Váňa, koncesovaný podnik instalatérský v Praze XIII-Strašnicích, Katteho č. 151, který zároveň je dodavatelem cirkusu Letná. Tyto dvě funkce se zásadně navzájem vylučují a znemožňují jakoukoliv kontrolu...«

Jaká byla ta kontrola?

»Dne 15. února 1946 praskl jeden kotel (ústředního topení parou). Za 9000 Kčs měsíčně mohl Váňa dozor řádně vykonávat a zabránit včas, aby kotel nepraskl. — Opis účtu fy Petr Váňa z 9. XII. 1945 za provedení ustř. topení vykazuje nesrovnalosti se skutečným stavem, neboť podle posudku soukromého znalce...jest provedení nedostatečné a vadné a tím i provoz ustř. topení ne hospodárný (13 různých základních vad).«

Vše z citované revisní zprávy. I jiné zajímavosti o hospodaření národním majetkem lze tam zjistit. Kolik má mít platu elektrikář? Elektrikář Václav Veselý, který zároveň vedl skladiště elektromateriálu, měl měsíčně Kčs 5000.—, to je, tuším, plat legačního rady s doktorátem a znalostí pěti řečí, který vede za republiku jednání o mnoha milionech.

Nad panem Veselým byl dozor:

»Elektrotechnický dozor obstarává Václav Růžička, elektrotech. závod v Praze II, Trojická 14, za 5000 Kčs měsíčně, který je zároveň i dodavatelem, jak svědčí o tom opisy účtů... Tyto dvě funkce se zásadně navzájem vylučují a znemožňují jakoukoliv kontrolu.«

Jak spravoval pan Veselý národní majetek? Vesele, zdá se. Podle protokolu, který podepsal 27. února 1946 elektromontér Josef Hínek, zařizoval pan Veselý rozhlasevé vedení v pražské kavárně Mánes. »K tomu účelu byl použit materiál ze skladu cirkusu Letná a to 120 m kabelu 1,5 a 60 m telefonního drátu. Tento materiál vyzvedl p. Buřič s p. Skopcem (elektromontéři, podřízení p. Veselému, pozn. K. T.) na příkaz p. Veselého. Ředitel Mánesu mně (sdělil do protokolu pan Josef Hínek, pozn. K. T.) prohlásil osobně, že p. Veselý si hodnotu práce vybíral v naturalích (víno a jídlo, likéry a pod.).«

Co dělal elektrotechnický dozorce pan Růžička? Podle téhož protokolu pana Hínka dodal reflektory a 2 rampy národní správě cirkusu Letná. »Tento materiál byl však již zakoupen cirkusem Apollo a byl zde uskladněn. Jedná se o 6 malých reflektorů 500 W a neznámý počet 1000 W a 2 rampy. Tyto věci byly p. Veselým ze skladu vyzvednuty a znovu účtovány a dodány národní správě. Pan Růžička, konc. dozorce, mně prohlásil, že z tohoto jednání měl odměnu.«

Jiný zaměstnanec cirkusu, elektromontér Zdeněk Buřič, potvrdil tyto údaje p. Hinka do protokolu dne 2. dubna 1946. Bylo víc takových věcí, no, tyhle snad postačí. Jen jednu, zvláště zábavnou, snad ještě dodejme: Občan, který po revoluci nalezl v pokladně cirkusu hotovost, žádal za to »nálezné« KČs 114.000.—. Nepodařilo se mi zjistit, zda toto nálezné bylo vyplaceno.

## Který úřad má odpovědnost?

Komu podléhá cirkus? Není, zdá se, jasné odpovědi na tuto jednoduchou otázku. Kde kdo zasahoval do osudu cirkusu Letná. Některé úřady na sebe strhovaly odpovědnost, jiné ji odmítaly, no a některé učinily časem obojí. Byl to nešťastný podnik.

Nešťastný již od svého zrodu. Když ho otevřeli jako cirkus Apollo, 3. května 1944, byl majitelem Emil Wacker, bytem ve Strehlen ve Slezsku. Němec? Rakušan? Těžko zjistit. Nyní, zdá se, je Francouzem. Wacker stavěl budovu na Letné zčásti na černo. Prkna sehnal pod rukou, hřebíky, tušim, ukradl, atd. Měl levné pracovní síly: české vězně. A měl smůlu: potěšil se jen z prvního představení. Ač podplatil řadu úředníků policejních i jiných (německých, samozřejmě), byl hned po premiéře zatčen pro jakousi šmelinu s benzínem a putoval do koncentráku. Správcem k věrné ruce byl jmenován Němec Westerholdt, který bydlil v hotelu Esplanade. Úředník městského rozhlasu p. Kučera tvrdí, že krotitel V. Trubka převzal cirkus v den revoluce anebo den před tím od Westerholdta, a nechal ho utéci i s penězi, když od něho přijal 1 milion korun pro vedení cirkusu a 20.000 korun za to, že cirkus povede. Třeba podotknout, že toto tvrzení zatím není prokázáno. Revisní odbor ZNV ví, že se p. Kučera ucházel o místo úředníka v cirkusu Letná a že tyto informace podal revisnímu odboru ZNV teprve, když byl odmítnut (v cirkusu byl dostatek, ne-li přebytek zaměstnanců). Pan Trubka žádal 25. ledna 1946 zemský národní výbor o ochranu cti a vyšetření řady udání, z nichž některá byla prokazatelně nesprávná (zaměstnanec, jeden konkurent atd.). »Zdá se, že místo nár. správce cirkusu Letná je příliš exponovaným místem a že z toho důvodu je nár. správa vystavena časté kritice, neboť jde o jedinečný podnik svého druhu v ČSR,« se praví v revisní zprávě ZNV, kterou jsme již několikrát citovali.

Nuže, jaký byl osud tohoto »jedinečného podniku svého druhu v ČSR«? Zlý; od devíti k pěti. Pravíme tak jako lidé zdvořilí.

Nejdříve, již 12. května 1945, zasáhl místní národní výbor v Praze VII; hned pátý výměr tohoto výboru byl věnován osudu cirkusu. Jmenován byl prozatímní závodní výbor: Jaroslav Mráz, jako vedoucí, a tři členové, z nichž jedním byl Vojtěch Trubka.

Dne 22. května zasáhla Ústřední rada odborů. Na základě usnesení závodní rady a místního národního výboru v Praze VII pověřila vedením podniku Jaroslava Mráze. Avšak dne 6. června 1945 — to již měla jednacím číslem 9435 — doporučila Ústřední rada odborů Vojtěcha Trubku a místní národní výbor, již pro Prahu I—VII, hned téhož dne s pověřením téhož souhlasil. Důvodem Mrázova propuštění bylo, zdá se, zejména to, že měl pohledávku vůči cirkusu. Trubka byl před koncem okupace zástupcem komisařského vedoucího. Jeho žena, Němkyňe, nabyla čs. státní příslušnost sňatkem v roce 1934.

Zemský národní výbor usoudil, že »jde o podnik s hlediska propagačního velmi významný a kulturně důležitý, pro zábavu širokých pracujících vrstev a pro speciální účely kulturní, i převzal ZNV v Praze přímý dohled na finanční hospodářství a na správu podniku a výměrem ze dne 23. srpna 1945 číslo I-6a-303-1945 jmenoval Vojtěcha Trubku prozatímním národním správcem.« Běda, třikrát běda. Sta intervencí stran, desítky výměrů ZNV a nakonec, když věc hořela, se rada ZNV během 24 hodin usnesla, že není kompetentní. To se stalo 13. března 1947.

Než trochu po pořádku. Nejdříve se kulturní oddělení ZNV — t. j. odd. 1-6a — kompetence zmocnilo pak — v srpnu 1945 — si vyhradilo dozor jen po kulturní stránce, pak zase rozhodovalo o věcech hospodářských, o jmenování národního správce, o požadavku Jaroslava Mráze na vyplacení podílu na čistém zisku bývalého cirkusu Apollo v částce Kčs

1,365.129.—. Později, výměrem ze 17. listopadu 1945, povolilo toto kulturní oddělení, aby tygři, jež pokládalo za osobní majetek p. Trubky, byli živieni na národní útraty, v květnu 1945 byl schválen odprodej zvěře, výměrem ze 27. února 1946 nečinilo kulturní oddělení námitek proti uzavření dvoumilionové zápůjčky u reeskontního ústavu a 27. dubna 1946 schválilo toto kulturní oddělení, aby cirkus byl přes den pronajat pro vyučovací účely Vysoké školy politické a sociální za Kčs 3660.— denně...

## Národní »správce« odjel...

Mráz, Trubka. Trubka byl zproštěn 26. února 1947 — s pěkně zpáteční platností: od 28. března 1946. Proč? Nu, odjel. Do Švýcarska odjel. I se skupinou tygrů. Jakých tygrů? Těch, co byli živieni na národní útraty. Pan Jaroslav Mráz poslal 17. ledna 1947 obsáhlé podání zemskému národnímu výboru, v němž dokládá řadou údajů, že za okupace pan Trubka nikdy tyto tygry za svůj majetek nevydával. Různá obchodní jednání vedl Emil Wacker. Není mi známo, zda to vše bylo známo zemskému národnímu výboru v lednu 1946. Avšak třeba uvést, že p. Trubka oznámil 7. ledna 1946 zemskému národnímu výboru, že je od března do konce října 1946 pevně svázán starou smlouvou se švýcarským cirkusem Knie (s jehož majiteli je zpřízněn přes svou ženu), že tam musí vystupovat se svými 6 tygry, a to jako stanovený náhradový závazek za vystoupení švýcarských artistů v ČSR. Právil, že to republika vynese devisy v hodnotě asi 40.000 amerických dolarů a že to zaručí dobrou čísla programu v příští sezóně, jímž se stát valutově nezajíží.

Není mi známo, zda republika získala oněch 40.000 dolarů a dobrou čísla programu. Je však veřejně známo, že se pan Trubka do republiky nevrátil.

A dále je veřejně známo, že se do věci zamíchalo i ministerstvo informací. Cirkus a ministerstvo informací, ti přece musí spolupracovat, to je jasné, že? Ale o tom a o mnohem jiném až příště.

## otázky a odpovědi

Ferdinand Peroutka

### My dva

Z protivné záležitosti se stala povinnost. Mním rozhovor s p. Barešem, s touto reprezentativní postavou komunistického novinářství. Způsob, jakým bývají vedeny polemiky, je postrachem našeho veřejného života. Jejich psychologickou podstatou je tvrdohlavost. Jejich nejužívanějším prostředkem je úskok. A jejich nejpádnější zbraní smělost. Veřejná debata by měla být pokusem dvou lidí, aby se dohodli o věci; není-li to možno, aby jí sobě i jiným co nejvíce objasnili. Ve skutečnosti téměř každá debata vede k tomu, aby dva lidé se co nejvíce rozešli a nenáviděli se jako dva Indiáni. Ve skutečnosti tam, kde se nějaká debata začíná, shasínají všechna světla, i když snad pan polemik nadepíše svůj článek: „Aby bylo jasno“. Mnoho zla proudí do našeho života z polemik. Tu vyzývají k rozhovoru lidé, kteří jsou organicky neschopni hovořit. Tu je pravá škola zatvrzelosti a nesnášenlivosti. Tu naslouchající vnímavá mladá duše tak se naučí zkrucovat věci a tak si osvojuje nepoctivost v intelektuálních věcech, že ostatní vychovatelé už s ní nic nesvedou. Proč ti, kteří nepiší, by měli být lepší než ti, kteří piší? Jestliže si někdo přečte několik takových polemik, a neztratí všechnu úctu k tištěnému slovu, je to patrně proto, že má tuto úctu vrozenou — dědictvím z nějakých jiných dob, kdy knihtisk sloužil pravdě. Nic tak nepříspěvá k tomu, aby náš národ se dělil na dva sobě

protivné tábory, jako právě způsoby polemik. Zde je pěstována tvrdohlavost. Zde lid naučí se větší podzíravosti, než jaké by sám byl schopen. Zde vzdělání a pero ovládající lidé dodají lidem prostým už připravený materiál podlosti. Není přehráno, jestliže pravíme, že na nejnižším stupni žebříku, který vede k válce, stojí zlý, zatvrzelý, ke všem úskokům pohotový, argumentum nepřístupný polemik: neboť on je vůdce, který vede do slepé uličky.

Při obvyklé intelektuální neplodnosti polemik — plody jedovatého citu jsou při tom vždy bohaté — je téměř každé zaměstnání lepší než polemizovat. Jestliže však z některé polemiky, jako z této s p. Barešem, se stane veřejná záležitost, pak je nutno přemoci nechut a pokusit se. Snad aspoň v takové věci, která se stala známou většímu počtu lidí a stojí tedy pod kontrolou, bude nakonec, přes všechny překážky, možno prosadit základní požadavky logiky a zneškodnit ošklivé polemické řemeslo. Jestliže aspoň v jedné polemice bude ukázáno, že není možno beztrápně všechno překroutit, věci nadhodit a pak je opustit, začít o voze a končit o koze, počínat si jako člověk bez paměti a bez schopnosti souvislého myšlení, jestliže aspoň jednou podaří se pana polemika přes všechnu jeho neochotu přidržit k tomu, aby mluvil o thematu, o němž mluvit začal, jestliže aspoň jeden muž bude poučen, že není všechno dovoleno — kdo ví, nebude-li tím dosti získáno? Je to zápas o morálku písčitého člověka. Ovšem že nejde o pana polemika samotného: je nám dostatečně známo, že není moci, která by ho obměkčila. Ale o to jde, zda není možno, aby čtoucí veřejnost se dohodla přes jeho hlavu, aby bezdarem jednoho byli odstrašeni jiní, aby katastrofa jedné neupřímnosti měla výchovné účinky. Proto je tato malá věc zároveň velkou věcí, proto podrobnosti v ní nabývají formátu.

Člověk, který svým povoláním je nucen se pohybovat v klamavém světě tištěného slova, mnohokrát obdivuje morálku sportu. Je to vyšší morálka, poněvadž výsledky jsou zde jasněji viditelné. Jestliže jsi v závodě nepřiběhl první, neodvážíš se tvrdit divákům, že jsi zvítězil. Boxer, který leží na zemi, nebude tvrdit, že porazil toho, kdo rozkročen stojí nad ním. Ale ve světě písemnictví, který ve svých nejnižších polohách je světem planých slov, je možný každý pokus postavit věci na hlavu. Na hřišti nemůžeš tvrdit, že jsi kopl do míče, jestliže ses minul. Ale pan Bareš může tvrdit, že odpověděl na otázky, ačkoliv ho ani nenapadlo na ně odpovědět. Pan Bareš může tvrdit, že zvítězil, poněvadž za spoustou slov není tak jasné vidět, jako v ringu, kdo stojí a kdo leží. To tedy není nic nezvyklého. Takové vychloubání poražených jsme už mnohokrát zažili.

Avšak — nyní přichází neobvyklá věc. Pan Bareš ku podivu vydal v knížce celou polemiku se mnou, sebral do ní své i moje články. Jak nebýt poněkud zmaten. Kdyby p. Bareš byl falšoval text mých článků, kdyby z nich něco vynechal, neznepekovoval bych se: cítil bych, že svět je v pořádku. Avšak on otiskl texty doslova. A přece tvrdí, že zvítězil v této polemice a přece tvrdí, že na všechno odpověděl. Dejte tomu, že dva lidé se prou, zda látka, která leží vedle v pokoji, je bílá nebo černá. Tu ten, který tvrdí, že

je bílá, řekne: nač bychom se hádali, podívejme se raději, přines to. A druhý přinese bílou látku a zvolá vítězně: tak vidíš, stále jsem ti říkal, že je černá. Neumím lépe napsat své pocity od té chvíle, co pan Bareš vydal svůj „Rozhovor s Ferdinandem Peroutkou o svobodě a demokracii“. Mám dojem, že svět je v nepořádku. Myslím, že by něco mělo být podniknuto.

Vyzývám veřejnost, aby si to nedala líbit. To je zcela absurdní stav. Hle, zde dva pisatelé, každý tvrdí něco jiného a každý je přesvědčen, že má pravdu a že to dokázal. To není možno dovolit. Je to buď bílá nebo černá látka. Nelze, aby to byla bílá černá látka. Buď já nebo p. Bareš se nehorázně mýlíme. Je mi líto, že musím věci takto hnat na ostří, ale buď já nebo on si děláme z veřejnosti blázny; jeden z nás dvou se spoléhá na její slabomyslnost. Jak by kdy bylo v našem veřejném životě možno se dohodnout o čemkoliv, jestliže se to nepodaří zde, kde je malé, ohraničené thema a kde jsou po ruce texty? Nelze to obejít: jeden z nás dvou zasluhuje opovržení, jeden z nás dvou spekuluje s hloupostí čtenářstva, jeden z nás dvou ruší všechna pravidla myšlení.

Pan Bareš tvrdí ve své knížce, že mi nechal poslední slovo. Domnívá se, že má právo vnucovat lidem tento klam, poněvadž užil prostiického prostředku: otiskl svůj doslov na začátku knihy místo na konci. Ale poněvadž on tu dostatečně řekl, co si myslí nebo co předstírá, že si myslí — činím si stejné právo. Myslím, si toto: je to opravdu tak zlé s naším veřejným životem, s naším čtenářstvem, že p. Bareš se mohl odvážit vydat tuto knížku? Jsou celkové schopnosti úsudku vskutku tak oslabeny?

Nikterak si nečiním iluze, že cokoliv lze snadno prokázat proti této houževnatosti. Walt Whitman kdysi řekl, že svět je lehký jako pírkó. Ale v našich polemikách každé pírkó je těžké jako cent. Už dohodnout se o maličkostech působí nepřekonatelné nesnáze. Pan Bareš se na mne zlobí, že ho nazývám emigrantem. Je to veliký a prázdný hněv. Pan Bareš odešel z republiky v létě 1939 a vrátil se v květnu 1945. Co si vlastně přeje? Jestliže není dovoleno toho, kdo po celou dobu války byl v cizině a dýchal její lehčí vzduch, nazvat emigrantem, kdo vůbec byl emigrantem? Patrně emigrantů vůbec nebylo. Žádá p. Bareš, abych ho pokládal za podzemního bojovníka proti Heydrichovu a Frankovu teroru? Ne, budu ho dále nazývat emigrantem, a žádám veřejnost o rozhodnutí téže složité otázky, zda ten, kdo od roku 1939 do roku 1945 byl za hranicemi, je emigrantem či nikoliv. — Nebo jiná nesnadná maličkost. Pan Bareš píše: „Poněvadž se přece jen p. Peroutka obával, že lidé, kteří by si přečetli také články v „Tvorbě“, budou jej pokládat za směšného, oznamuje, že moje odpověď byla dokončena „před vánoci“ — ačkoliv počátkem ledna diskuse teprve začala! Je strach před silou naší pravdy tak velký, že musí sahat k tak naivním kouskům?“ Pro Boha, pane Bareši, to se zdá být katastrofální. Nedovedete opravdu pochopit, že věta: „pan Bareš přece jen dokončil už před vánoci svou odpověď v Tvorbě na náš článek“ — je ironické vyjádření, které mělo naznačit délku vaší odpovědi, která se vlekla tolika čísla „Tvorby“? Ne-

říká lid podobně: budeš s tím hotov do vánoc? Jestliže p. Bareš toto nechápe, dostala by se diskuse jeho vinou až na ty hranice, za nimiž není třeba zápolit už s žádným jiným protivníkem, než s hloupostí. Pobyť v těchto nížinách by mne přestal zajímat. — A další nesnadná maličkost: p. Bareš praví, že jsme zde v Dnešku vystupovali „proti konfiskaci a parcelaci“ švarcenerského majetku, a dokazuje tím, jak bezohledně dovede zacházet se stanoviskem protivníkovým. Bude se zase zlobit, nazvu-li tento jeho projev lží? Všichni čtenáři Dneška jsou svědky, že nikdy jsme nevystupovali proti konfiskaci švarcenerských statků, nýbrž jen proti jejich parcelaci a pro jejich převedení jako celku do majetku země České.

Uvádím tyto konkrétní maličkosti, o které diskuse klopýtá, jen proto, aby bylo zřejmo, oč těžší ještě je dohodnout se s tímto protivníkem o věci složitější, abstraktnější.

Jak známo, vyzval mne p. Bareš k tomuto rozhovoru, jak tomu na začátku říkal, tehdy, když „Svobodné slovo“ dalo výpověď svému divadelnímu kritikovi dr. Trágrovi. Žádal mne, abychom si nad tímto faktem pohovořili o svobodě a o demokracii u nás a o tom, kdo jim překáží a kdo je ruší. Psychologické pozadí bylo takové: komunističtí intelektuálové, kteří právě byli v defensivě kvůli případu Zoščenko-Achmatová, domnívali se na okamžik, že z případu dr. Trágra mohou udělat pendant k případu Zoščenko-Achmatová a zbavit se nepříjemných otázek. Oni, kteří ke všem jiným žhavým otázkám svobody se chovali lhostejně, doufali, že se budou moci prohlásit za hlavní zastance svobody u nás, budou-li kritizovat výpověď, již dr. Trágr dostal. S obvyklou vervou rozdmychali tuto kampaň a vyzývali kulturní veřejnost, aby dělala prostocviky na toto thema. Bylo to obmyslné tažení jedné strany, které brzo musilo zhasnout, poněvadž falešnost předstírání, že je to boj o svobodu, byla příliš zjevná. Vše, co zbylo z této kampaně, je tato polemika.

Když mne p. Bareš vyzval k rozhovoru o této věci, formuloval jsem dvanáct otázek (jejich themata jsem vybral z jeho článku), řekl jsem na ně svůj názor a žádal o jeho. Pan Bareš tvrdí, že mi odpověděl, já tvrdím, že nikoliv, a oba se dovoláváme textů, které nyní vyšly v knížce.

Poněvadž p. Bareš v úvodu ke knížce svůj názor již vyslovil, povím i já, co si myslím. Diskuse se rozpadá na dvě epochy. Když p. Bareš shledal nesnadným odpovědět na otázky, které dostal v souvislosti s případem dr. Trágra, opustil náhle toto thema a na začal nové: začal rozbírat mou činnost za první republiky a za okupace. (Neřeknu zatím, jak rozbíral.) To je dosti známý polemický způsob, ačkoliv živě upomíná na opičí kmen Bandarlogů, o kterých praví Kipling, že zapomínaly na své úmysly v neuvěřitelně krátké době a že večer nikdy nevěděly, co chtěly ráno. Avšak nikoliv. Jestliže p. Bareš dovolí, nebudeme si počínat podle této opičí psychologie, nýbrž vyřídíme po pořádku jedno po druhém. Už jsem slíbil, že odpovím na všechny otázky p. Bareše z druhé epochy, jakmile on zodpoví otázky z epochy první, původní. Stojí dosti sebezpřemáhání, abych už teď nezačal odpovídat na otázky z druhé epochy, ale bylo

by to škodlivé; posílilo by to v některých lidech přesvědčení, že v polemice je kdykoliv možno utéci od věci a že buď veřejnost je tak nechápavá, že toho nepostřehne, nebo odpůrce tak šetrný, že toho nepřipomene. Nemám v sobě této šetrnosti. Už jednou jsem řekl, že p. Bareš se pustil do těžšího podnikání, než si představoval.

Kam skryje chytrý muž jehlu? Do kupy sena. Kam skryje chytrý muž několik krátkých nepříjemných otázek? Do celé knížky. Kam skryje p. Bareš případ dr. Trágra, když se mu přestane hodit? Do úvah o činnosti F. Peroutky během dvaceti let. Jako-li je těžko nevyvracet ihned nepravdy, zůstaňme chladní: v zájmu věci. Ať p. Bareš chce nebo nechce, tato polemika bude vedena podle pravidel: nejdříve vyřídíme věc původní a pak teprve ty věci, které na ni později zavěsil. Ačkoliv mi svou silou imponuje cynický názor na soudnost veřejnosti, s jakým p. Bareš se odvážil knížku vydat, neodměním ho za to tím, že bych se sám dal oklamat. Budeme mluvit o tom, o čem p. Bareš začal. Až to vyřídíme, budeme mluvit o tom, o čem se mu bude chtít dále mluvit.

Pan Bareš ukryl jehlu v kupě sena. Nechť dovolí, abych ji zase našel a vytáhl na světlo boží.

Pan Bareš je proti tomu, abych očísloval své otázky. Říká číslům „numírka“, jako stylu říká „slovní akrobacie“. Já naopak čísla pokládám za prospěšná — kvůli pořádku. Co je očíslováno, neztratí se tak snadno. Ať žijí čísla!

Poněvadž se zdá, že p. Bareš pokládá za dosti snadno neodpovědět na deset otázek a poněvadž deset otázek pokládá za výhodnou příležitost k zmatku, zkusme, zda se stejně snadno vyhne odpovědi, budou-li otázky položeny jednotlivě. Osamocenou otázku lze zřetelněji vidět. Lze také snadněji posoudit, byla-li zodpověděna.

Nuže, tedy otázka číslo první. Pan Bareš napsal nad případem dr. Trágra, že „tak skandálního a hrubě nekulturního zásahu do kulturního života se nikdo otevřeně neodvážil ani za agrárního režimu první republiky“. Ptáme se už po třetí, zda ten fakt, že komunistická strana za první republiky vyloučila a ze svých časopisů vypudila celou elitu svých spisovatelů v čele s J. Horou, S. K. Neumannem, Olbrachtem, Vančurou, Marií Majerovou, byl menším zásahem proti spisovatelům než ten fakt, že dr. Trágr dostal výpověď ze „Svobodného slova“. Pan Bareš může odpovědět velmi jednoduše: stačí říci ano — ne; stačí říci: nebyl to žádný zásah — byl to menší zásah — byl to stejně velký zásah — byl to větší zásah. Pan Bareš tvrdí, že na moje otázky odpověděl, ale že já se tvářím nedoslýchavým a dělám hluchého. Nepodařilo se mi opravdu postřehnout, že odpověděl. Možná tedy, že jsem nedoslýchavý, ale pak nechť laskavě vezme ohled na tuto mou vadu a odpoví mi ještě jednou. Nebo ať uvede stránku v knížce, na které je obsažena odpověď. Obviňuje mne ze slovní akrobacie. Doufám, že neshledává žádnou slovní akrobacii v tak prosté otázce: byl to také zásah? byl to větší nebo menší zásah?

Snad je p. Bareš zvědav, jak si budeme počínat dále. Můžeme mu to prozradit. Budeme tuto otázku opakovat v každém čísle „Dneška“, až na ni odpoví — nebo až bude všem zřejmo, že nemůže odpovědět.

Pak mu položíme další otázky z oněch desíti. Ne, p. Bareš si nebude myslet, že polemika je nejlehčí a nejpresnější ze všech činností.

## Diskuse o zemědělství

O zemědělství se poslední dobou poměrně hodně psalo i mluvílo. Vynořily se nové názory. Projevovali je četní lidé, kteří dříve nebyli dosti známi a ani se o nich nevědělo, že jsou zemědělci, nebo že se zabývají zemědělskými otázkami. Měli jsme velmi rozsáhlou kampaň pastvinářskou. Za dva roky je poměrně málo plochy z oněch 150.000 ha, které byly pro pastviny předurčeny, na níž se racionálně pastvináři. Většina pastevních hospodářství končí značným deficitem. Původně se plánovalo s pastvou krav. Ukázalo se však, že krávy k zvelebení nepřispěly, a proto se plánuje obrádit pastviny nikoliv skotem, ale ovce. Přešlo se zřejmě od vysoce intenzivního pastevního hospodářství, o kterém se ještě před rokem velmi čile psalo i debatovalo, k formě ryze extenzivní, jejímž znakem je právě chov ovcí. Přeběhli jsme tudíž z jednoho extrému do extrému protichůdného.

Stejně oblíbeným motivem, jako pastvinářství, byla mechanisace zemědělství. Mluvílo i psalo se o družstevních prádelnách, strojním dojení, a základem mechanisace měly být strojní či traktorové stanice. Pro každý okres se vybudova traktorová stanice, a pokud se nevybudovala, je její založení plánováno. Vysoké ceny traktorů, vysoké provozní náklady tvoří i vysokou cenu traktorové práce. V jedné okresní stanici potřebují 30.000 Kčs měsíčně na výplatu — a na to inkasují asi 3000 Kčs. Protože na jiných strojních stanicích není finanční situace příznivější, a nenalezl se dosud mecenáš, který by tyto stanice náležitě dotoval, stává se o ázka likvidace téměř akutní. Protože však traktorové stanice měly být základem ke kolektivnímu hospodářství, vyvinula se politická snaha udržeti je za každou cenu při životu. Otázkou je, zdají zemědělci přiznat ochotu hraditi vysoké peněžní ztráty těchto stanic, neboť nelze se domnívat, že by tyto ztráty nesly jiné složky národa.

Jestliže se dosti mluvílo o pastvinářství, mechanisaci, scelování a pozemkové reformě, bylo již méně slov o zemědělském důchodu. Je regulován pevnými cenami, které ovlivňují zahraniční sputěž přítomná i budoucí. Dnes je snaha ponechat zemědělci tolik plochy, aby ji mohl sám se svou rodinou obhospodařovat. Je to stěžejní motiv současné pozemkové reformy. S tímto rozdrobeným zemědělským majetkem vstupujeme zanedlouho do světové soutěže, která s nepoměrně menšími výrobními náklady vyrábí na rozlehlých plochách značně levněji.

Nedávno bylo význačným politikem řečeno, že státní výdaje pokrývají 48 procent veškerého národního důchodu. Nelze se domnívat, že toto zatížení je rovnoměrně rozvrstveno, neboť průmysl, doly, obchod nevykazují takové přebytky, aby zemědělci odlehčili břemeno rozsáhlé veřejné administrativy. Unese náš zemědělec, hospodářící na úrodných rolích, které byly skutečnou zámlinkou mnohých válečných výprav, unese současně břemena? Pomůže mu politika, nikoliv aby získala voličské hlasy, ale proto, aby položila solidní základ národní blahobytu? Způsob, jakým se nyní pomáhá zemědělství v pastvinářství nebo mechanisaci, není právě onen, který by blahobyt sliboval.

Jan L a b s k ý

Hlad blíží se k našim hranicím! volal pražský rozhlas po prvé dne 2. května 1947, ve dnech oslav. Odpovědní za vývoj našeho národního hospodářství, za naše zemědělství, přiznávají v druhém výročí osvobození tuto tvrdou skutečnost: nemáme dost chleba, dost tuků, čeka nás nedostatek masa. Toť jubilejní přiznání těch, kteří dosavad rozuměli všemu, jen nechtěli rozumět volání českých dělníků. Kolik zemědělců v naší lidovládě mělo od začátku co mluvit do těchto problémů, nejdůležitějších v našem národním hospodářství? Tisíce zkušebných zemědělců musilo se jen dívat na tento nový »systém« u vědomí jistoty jeho konců. Všichni, třeba prostí sedláci, věděli, že za těchto okolností musí dojít ke krizi.

Stáči nyní pohled do české či moravské vesnice. Poslední námezdní i příležitostně pomocné síly zmizely do pohraničí a do veřejných služeb. Příklad: ovec o katastru 400 ha rolí, 60 zemědělských podniků. V nich sotva 40 plně schopných sedláků-pracovníků ze 340 obyvatel. Ostatní, mimo několik zaměstnanců, odcházejících denně na 8 hodin do továren, u

zemědělství zůstávají: strhané, nemocné ženy, děti, mladší a staří sedřeni, chorí nebožáci, kteří nebyti na vsi, byli by všichni v nemocnicích. Selská žena! Není vlastně ženy a mámy v tom smyslu; je to udřený tvor, symbol asociálnosti. Tady je původ příčin, které vyvolaly hlas v amphonu: Důsledky jsou takové: Stav stají na polovic prázdný, pole na zimu nezoraná, zaplevelená; ještě v květnu se vlačí od noci do noci, v neděli jako ve svátek po polích udření — aby alespoň zasili. Ženy a děti — tuberkulosní. Sociologové mlčí — lékaři marně pronášejí své nekrology nad českou vesnicí. — Zachraň se, kdo můžeš! Utec od polí; když ne úředníkem, zřizovatelem dráhy či silnice, staň se průmyslovým proletářem! Všechno lepší!

Zdá-li se někomu toto líčení drasticky přehnaným, prosím: úřadů máme dost, kdy ze 135 či 150 000 zbytečných, vybralo by se snad tisíc sil, schopných provést ihned sociální a hospodářský průzkum vesnice. Vesnický kronikář, který má před očima střístoletý obraz vsi a jejích rodů, vidí, jak upadáme. Půda zůstala, selské rody, před sto lety se rozrostli, mizely, a nyní definitivně zmizí. 80 procent rodových usedlostí padá — nebudou mít majitelů. To ve vnitrozemí — a co v pohraničí?

Kdo je spravedlivý, musí vidět i neúčast zemědělců na oslavách 1. máje. Byli z 99 procent v polní práci, jen 1 proc., a z toho i ta částka, bojič se soudou své činnosti v letech zkoušky — šla. Národní poctivost našeho selského lidu netřeba prokazovat, je jasná a čistá. Pokrokovost a pile jeho byla až do okupace nastavena na prvé místo v Evropě. Okupantská kuratela měla před ním — jako nejtvrdějším a nejojojnějším národním kamenem — poměrný respekt. Proto také zvyšovala ceny obilí o 40 Kčs, proto slibovala, lákala, sváděla — ale nesvedla!

Tak nastupujeme třetí rok naší nové demokracie, v níž se rozhoduje o zemědělcích bez zemědělců. A hoří! Potřebujeme pšenici, maso, tuky, hrozi hlad! V zhraničí není záchrany, není spásy. Zpět k půdě musíme, chceme-li žít a obstát jako zdravý, životaschopný stát! Podobně volá rozhlas.

Sedlák zatřpkl, otupěl v bezmoci nad zkázou všeho, co si během půlstoletí vybudoval svou drínou. Dnes se srdcem sevřeným dívá se na konce díla selských generací. Je bez organisaace, slibované košičkou vládou, protože nástupce jemu tak odporného »LW-verbandu« není o nic víc selský, než byl jeho předchůdce. Je v rukou nezemědělců.

Pro zemědělství určen dvouletý plán v předpisech. V průmyslu jistě bude splněn. Zemědělství stojí před problémem, možno-li jej splnit při dosavadní šestnáctihodinové pracovní době sedláka, ženy a děti. Tito lidé nejsou mašiny. Ani stroj. kdyby byl 2 až 3 roků v provozu bez řádného ošetření, mazání a údržby — nebyl by dnes k potřebě. S tak prořídou armádou dělníků půdy těžko se čelí i rozmarům přírody, nejvyššího pána, který letos nám prvně svou přízeň neprojevuje.

Jak napravit, jak zastavit naše zemědělství na té cestě? Odpověď závisí na energické záchrane zemědělství, které nežije ze dne na den, které potřebuje léta pro obrat ve výrobě, u obilí nejméně jeden, v živočišné produkci 2 až 5 roků. Z toho, co čeští zemědělci zachránili před lupiči okupace, bylo toho dost — zbylo dnes jenom to, co nebylo zničeno nedostatkem: 1. pracovních sil, 2. krmiv (nucené dodávky obilí), 3. hnojiv, 4. strojního vybavení, 5. nedostatkem možnosti údržby, oprav staveb a zařízení, 6. přetřetími platební povinností, daní, soc. a úraz pojštění, i elementárního, znásobenou několikrát 7. nedostatkem a drahotou provozních potřeb strojů i obuvi, šatů vedle uhlí, dříví, železa, stavebnin, 8. vyřazením vesnic z kulturní práce, znemožněním výchovy selského dorostu k lásce k vlasti, k práci zemědělské i selskému sebevědomí, 9. postižením vesnic a jich samosprávy finančním nedostatkem, který zavíňuje úplnou zkázu všeho, co v půlstoletí bylo na všech svépomocí vybudováno, jako školy, technická díla všeobecně prospěšná, představující skutečný pokrok. Začarovány kruhy, který vzniká za 10. z disparity podcenění práce zemědělské vůči ostatní, které je hlavní příčinou sociální nesrovnalosti a nezadržitelného útoku z venkova.

A vracíme se zase k nedostatku pracovních sil. Z a to nenesou odpovědnost zemědělci. Pomoc z této bídě? Zde nepomůže kolektivní mechanisace; je dobrou výpomocí pro polní výrobu, pokud nahradí práci potažní a ruční, katastrofální pokles živočišné výroby nezastaví pracovní brigády, chybí-li stálá síla k dennímu provozu. Těmito prostředky určitě se nezabrání nedostatku mléka a tuků i masa — který se bude stupňovat s vyjídáním vesnic.

Po dvou letech nastupuje neúprosný zákon logiky. Vylíčil jsem několika slovy, jen kuse stav vesnic kultivovaného čes-

# Dnesek

kého kraje v sousedství Královéhradecka, blízko pohraničí. Zirného kraje, vedle něhož na 8 km objevují se opuštěné chalupy — poušť — co malý předobraz dalšího území. A dál — to už není pro oči českého sedláka, pro lásku a vztah k rodné půdě. Na to dál se už sedlák nemůže podívat, aniž by zaplakal.

To jsou hlavní, jednoduché příčiny, jež daly podnět k volání rozhlasu. Je to ono, co český sedlák viděl a slyšel již v létě 1945, proti čemu marně volal, když podle toho odhadoval správně příští děje.

Vratislav L u d v í k, rolník

Jsme si vědomi, že zemědělství musí být udrženo při plné výkonnosti jednak za účelem výživy národa, za druhé pak také za účelem získání cizích valut, cestou vývozu přebýtkových zemědělských výrobků. Co chybí našemu zemědělství k udržení plné výkonnosti, ba i eventuálnímu zvýšení této výkonnosti?

Dnešnímu zemědělství a dnešnímu samostatně hospodářímu zemědělcovi chybějí pracovní síly, a to trvalé pracovní síly, chybí mu rentabilita v podnikání, chybí právní jistota.

Jest to v rukou vedoucích našeho státu, tyto tři předpoklady našemu zemědělství dáti. Možnosti zde jsou. Všechna dosavadní řešení pomoci slibů a všelikých plánovaných forem náhražkových jsou pouhým prodlužováním krise, jsou ohrožováním samotné existence národa a státu. Není možno řešiti tyto nedostatky dnešního zemědělství odděleně, neboť všechny tři věci spolu souvisí. Nutno je řešiti současně, nekompromisně, bez zálučnosti a falše.

Je beze sporu, že nejvýkonnějším a nejlevněji vyrábějším zemědělským podnikem jest podnik střední a velký, 30 až 150hektarový, podnik soukromopodnikatelský. Naše hospodářské zkušenosti, naše státní administrativa a statistika jest natolik vyspělá a poměrů znalá, že se nikdy nepokusila tento argument vyvracet. Ba i sám p. ministr zemědělství to tvrdí, což prokazuje udržováním trojích cen. A přece přes veškeré tyto vědomosti dějí se dnes pokusy, tyto prokazatelně nejvýkonnější a nejlevněji vyrábějící zemědělské podniky (ovšem pouze ty podniky, které jsou v soukromých rukou) nějakým zásahem rušiti.

Jsme dnes státem natolik konsolidovaným, státem hospodářsky zajištěným, že si můžeme dovoliti porušovati chuť k práci náznaky určitého jiného uspořádání v majetkových poměrech zemědělců? Náznaky z míst státně nejvyšších, které ohrožují právní jistotu těchto soukromých podnikatelů a tím i jejich chuť k práci? Nota bene v době, kdy dosud leží v pohraničí sta a sta hektarů dobré zemědělské půdy ladem?

Nechci vylučovati skutečně jiné řešení v držbě půdy, ať již ve formě drobných (13 ha) podnikatelů, nebo formou státních nebo družstevních zemědělských velkopodniků, ale podobné pokusy bych odložil až na doby plné konsolidace. Vědomí nejistoty, nedůvěra v právní stav jest věc v podnikání velmi důležitá. Nezvyšujeme nejistotu a staráme se raději o rentabilitu v zemědělském podnikání a zaopatření respektive odstranění nedostatku pracovních sil. Rentabilita podniku a pracovní síly, jsou věci, které spolu naprosto souvisí. Nedostatek pracovních sil můžeme nahraditi pouze získáním pracovníků z oborů jiných, částečně je můžeme nahraditi zvýšenou mechanisací.

Mechanisace jest velmi krásné a mnohým lidem kouzelně znějící slovo, v každém jiném oboru slovo na oprávněném místě, ale v zemědělství tato mechanisace má své meze. Sadba brambor, kultura i sklizeň cukrovky nejsou dosud vůbec uspokojivě vyřešeny, dojení vyřešeno velmi nedostatečně, sklizeň obilnin taktéž nedostatečně a transport veškerých produktů a hospodářských potřeb v prostoru hospodářských budov naráží na nepřekonatelné stavební závady dnešních hospodářských budov. Jsme tedy v oné mechanisaci značně omezeni, chybějí stroje výkonem vyhovující, chybějí ale také již stroje dávno osvědčené a vyhovující, ba nakonec chybějí u dnešních zemědělců i prostředky peněžní k nákupu těchto eventuálně k dispozici jsoucích strojů. Chybějí nám, jak vidno, rentabilita podniku, rentabilita podniku malého i podniku velkého. Zemědělství dneška stává se podnikem, žijícím z podstaty, stává se podnikem, směřujícím k extensivitě. Podnik, žijící trvale nebo delší dobu z podstaty, jde vstříc brzké zkáze, extensivita pak není jistě žádoucí.

Uvědomit si musíme, že rentabilita zemědělství musí být vedoucím činitelem ve všech snahách, kterými hodláme našemu zemědělství pomoci. Snaha po rentabilitě u

výkonných zemědělců je jistě nesporná, ať snaha po rentabilitě na místech úředních jest naprosto dosud pouze jenom na papíře. Bylo toho o disparitě již tolik namlučeno, naslibováno i napsáno, ale skutek doposud vždy utek. Zemědělství nepozvedneme subvencemi ani dary, nepozvedneme je drahými strojními stanicemi, ani krásnými plakáty, ani agitacemi.

Zemědělské podnikání je věcí velmi riskantní, letošní prozatím povětrnostní vývoj to s dostatek dokazuje, že při stanovení cen zemědělských výrobků nelze se přidržovati vždy minimálních propočtů, nutno dopřáti výkonnému zemědělcovi, aby při shodě příznivých podmínek výrobních měl možnost investovati, zvelebovati své hospodářství, ba aby měl i možnost k získání kapitálových rezerv pro roky méně příznivé.

Rentabilita a dostatek peněžních prostředků dají možnost zvýšiti mzdy zemědělského dělnictva. Disparita ve mzdách nám nikdy žádné dělníky do zemědělství nepřivede. Nepomohou ani žádná nařízení, ani nucené přesuny z oborů jiných, nehledě ani k tomu, že všechny tyto ohlašované přesuny zůstaly zase jenom na papíře. Pokavád bude zemědělský dělník huře placen nežli třeba každý výpomocný dělník v oboru jiném, potud bude v zemědělství trvalý nedostatek pracovních sil. Brigády to nemohou nahraditi a nahraditi, jen stále pracovní síly jsou trvalou pomocí a jenom vyhlídka na dobrou, jiným oborům úměrnou mzdu přivede nám stále dělnictvo zpět.

Zemědělství nesmí se státi politickým pokusným králíkem. Na zemědělství dneška, ve vnitrozemí i v pohraničí, musí býti pohlíženo věčně, bez agitace, bez politické stranicnosti, neboť zemědělství jest podnik, ve kterém dnes učiněná chyba, špatně provedená kalkulace, dá se napravit až za 12 měsíců.

Dejte našemu sedláku právní jistotu a tím chuť k práci a podnikání, dejte mu rentabilitu a tím i možnost mechanisace a dostatek pracovních sil a ostatní již přenechte pak jemu samému. Bude-li pak i ještě příroda jen trochu příznivá, bude dvouletý plán hladce splněn, ba i značně překročen.

Zdeněk Schönfeld

## dopisy

### Rekněme si pravdu

Vážený pane!

Nevím kde a ako ste po tom Slovensku chodili, kde ste to všetko videli a počuli, ale usťujem Vás, že by nedalo mnoho námahy napísať podobný článok o pomeroch českých. Kto čo hľadá, to najde. Keď ste na pr. rakúskych hráčov v Prahe z radosti, že nám vyhrali majstrovstvo, na rukách vynášali z hrišťa, nikoho u nás nenapadlo napísať: Vzbura v Prahe?! Česi manifestovali pre pripojenie k Rakúsku. Usťujem Vás, že keby sa to bolo stalo v Bratislave, za tých istých okolností s Maďarmi, nie len že by ste o tom písali, ale chceli byste sem poslať najmenej jeden pluk na potlačenie vzbury. Keby sme hľadali u Vás výroky všeliakých zabeďnencov, ktorí počúvajú Prchaľu, hovoria znalecky o »blbých Slovákoch«, mohli by sme o tom tiež písať v novinách. Len že to »uminené návnú dítě slovenské« nechce ľiatať oed na ohňa — a snaží sa napraviť to, čo Vy kazíte. Nemci mali uznanú zlu vlastnosť, chceli vládnúť druhým národom a nevedeli to. Neostalo z toho ničto u niektorých Vašich ľudí vplyvom dlhoročného spoúžitia.

Kto žil posledné dva roky na Slovensku, vie, že veľká väčšina Slovákov chce úprimne žiť spoú s Čechmi, lenže za trochu iných podmienok ako do roku 1938, to by ale nemohlo byť na škodu ani Vám, ani nám. Na podrobnosti o tom tu nerai miesta, lebo chcem odpovedať na niektoré Vaše »správy o Slovákoch«. Na pr. o tých gardistoch, ktorých nevzali do dôstojníckej školy a ktorí večer sedia na slamníku a pred Vami splevali gardistické pesničky. Myslite, že bolo správne ich nevziať do dôstojníckej školy a takto ich zahnať do opozície? Koľko rokov má väčšina tých chlapcov? 21—23 rok. Pred 2—3 rokmi vyšli zo školy, kde bola garda povinná. Keby sa boli niečoho dopustili ako gardisti, boli by pred ľudovým súdom, ale len pre samé členstvo mať nevhody, to Vám na Slovensku málo ľudí pochopí. Lebo títo gardisti čakali CSR, pracovali pre CSR, išli do hôr ako partizáni pre CSR. Na Slovensku sa musí rozlišovať medzi činným gardistom, ktorí pre svoje výčiny sú súdení a mali by byť súdení, a registrovanými gardistami, ktorí pracovali, často veľmi nebezpečne, proti Nemcom a režimu. A potom viete Vy, ako to tu bolo r. 1933? Eudia, ktorí išli do gardy, mysleli, že konajú svoju národnú povinnosť. Mienili udržovať poriadok vo svojom okolí, kým sa pomery neukľudnia a nevyjasnia a chrániť hranice proti Maďarom. Na Slovensku vtedy len Maďaroni, Maďari, Židia a pár politicky veľmi dobre informovaných

ludi neboli gardistmi. Ovšem ešte i ti, ktorých neprijali. Niektorí evanjelici, ktorí boli známi odporci Hlinku, do gardy nevstúpili, alebo ich neprijali. V tom nebola často nijaká národná zásluha, ale skôr náboženská nesnášlivosť.

Potom prišiel 14. marc 1939. Vtedy Slovensko jasne videlo, na čom je. Jedna, väčšia časťka gardistov, sa utiahla. Vystúpili ostentatívne nemohli, často boli štátni úradníci a pod., odkázani žiť a užívať svoje rodiny. Do gardy viac nešli a podľa svojich možností, buď sa zapojili do odboja, nebo ho podporovali, nebo o ňom vedeli, alebo aspoň s ním sympatizovali. Choďte ich teraz súdiť, tak nemáte potom slovenský národ.

Mnoho bych Vám chcela ešte odpovedať, na každý Váš bod, na tie „illegálne protičeské organizácie“, ale na to není dost miesta. Jedno Vám ešte ale poviem. Mrzí ma, že ste ako chlepec vyrastal v Turci (ja som tiež z Martina a evanjelika) a že ste sa nenaučil poznať Slovákov, nenaučil sa ich mať rád a nevzal si za cieľ medzeru medzi Čechmi a Slovákmí zmenšovať a nie zväčšovať. Studovala som v Prahe, poznám Čechov a mám ich rada a snažím sa ich pochopiť, ale hlavne zmenšovať priepasť medzi nami. Prečo to nerobíte aj Vy, ale úprimne a nezištne. Turiec Váš k tomu zaväzuje. — S úctou  
Inž. Bu.

Vážená redakcie!

Dovoľte niekoľik poznámek. Žijí v Bratislave 20 let a za války jsem poznala smýšlení i politickou úroveň lidu v mnohých částech Slovenska. Všichni tehdy poslouchali Londýn a Moskvu (žádná zásluha, Mach to nezakázal), vzpomínali s láskou na Masaryka a kdo mohl, pašoval do Čech balíčky. Slovenský stát považovali obecně za ochranu proti Hitlerovi a proti Maďarům a říkalo se mu opeřeni republika. Vesměs se věřilo v návrat Československa a mnozí zahraniční vojáci by mohli dnes vypravovat, jak jim pomáhal finanční strážníci, notáři i sedláci při útěku z protektorátu do zahraničí.

Když nám ruská armáda přinesla při osvobození letáky kočické vlády, řekl mi jakýsi občan v lučácké obci: »Ak to bude tak naozaj, nepotrebujem ani autonomiu. Len aby nás Česi neošmekli.« Od té doby jsem s venkovany nepolitizovala a proto mne překvapila Vaše reportáž. Máte-li pravdu, že se poměry za dva roky tak zhoršily, třeba hledat vinu a nápravu. Je to přirozený slovenský sklon k opozici proti pánům? (Páni jsou buď Česi, lebo chcú z Prahy rozkazovať, nebo prostě »tam tí hore«, bez ohledu na režim, ať je to MNV nebo ministr.) Nebo je to následek slibů vysoké hospodářské prosperity, která se dosud nedostavila? Vytvořily nám lidové soudy kastu vyvrhelů a jejich poznamenaných dětí, které nemají v tomto státě budoucnost, ale emigrovat nesmějí? (Viz voják-gardisti — co s nimi dále?)

Po stránce praktické. Prosím všechny české turisty, aby neštvali národ povídačkami o blahobytu na Slovensku jen proto, že zde máme raději nepravdělné zásobování, než abychom se trápili německým gramovým systémem distribučním, který je Čechům svatý. Náhodou koupíte slaninu po 65 Kčs a řeknete, že je vždy a všude. To hněvá bratislavské hospodyně, které platily celou zimu 150, 120, nejméně 100 Kčs. Za tu cenu byla slanina též na Moravě, jsme o tom dobře informováni. Unru jste dostali někde bez bodů, protože chudý lid nemá na přilepenou peněz. Věc si tu můžete dnes koupit dost za úřední cenu volně — u Vás je jich též dost, ale Vy je schováváte na zimní příděly, my to pojíme za čerstva, něco pošleme do Prahy a v zimě budeme sušit zuby. Zato máte v Brně dost mléka a více cukru, my pijeme kávu z Unrry a to z posledních mléčných konserv. Je tedy těžko říci, kdo se máme hůře či lépe. Jinak je v Čechách dobře známo, že ceny textilií a jiných věcí jsou zde až o 100 procent vyšší, a pro boty si jezdíme raději k Vám, protože jsou za polovic a též bez pokukazu. Příjmy na Slovensku jsou, podle poslední úřední statistiky, tuším o 45 procent nižší než v Čechách. Tedy je možné, že i tato věc kalí poměry v republice.

Slovenské lázně: v zimě jsem platila v Lučkách hotel A, všechno prima, asi 140 Kčs denně. Ceny tištěné pro pražský Čedok. Stěhování průmyslu: nejde jen o to, dodržet slovo, dané slovenským dělníkům při znárodnění, ale i o bezpečnost republiky. Průmysl třeba aspoň částečně přesunout od nebezpečné hranice německé k bezpečné hranici ruské a vůbec decentralizovat.

Pokud jde o pracovní morálku (ručím za zedníky, že pro Slováka se též nepřetřhnou, krádeže, černý obchod, natahování cizinců, hrubé chování) nehleďte v tom hned politiku národnostní protičeskou, ale srovnávejte chování Čechů doma (zrenění Slováci ve Varnsdorfu) a čtěte pozorně noviny, jak málo pěkného se tam dozvíte o poválečné morálce. Zde Vám budíž útěchu, že co jste přidal na pomerančí, ušetřil jste na slanině, kterou za Vás zaplatila drážte některá Slovanka. Slováci jsou dobří lidé, ale musí se umět s nimi jednat. V tom směru se musí Češi ještě moc učit a to hlavně z psychologie.  
Bratislavská hospodyně

Velocitný panel!

Váš příspěvek v č. čísle Dnešku mohl by mylně působit na čtenáře, že na celém Slovensku jsou poměry, jako Vy uvádíte a proto čtím se povinná předložit několik vysvětlení k článku »Rokneme si pravdu o Slovensku«.

Přiznávám, i některé případy Vámi naznačené se tu vyskytnou, ale u Vás není kolaborantů a poválečného bahna? Kdybych i já chtěla být zlomyslnou, mohla bych uvést případy z pohraničí, zvláště od Ústí n. L., ale to není můj cíl. Zajímavé je, že Vy jste na celém Slovensku nenašel jednoho místa, kde byste se byl sešel s opravdovými Slováky-Čechoslováky, protože jste je ani nehledal. Nehledal jste dědiny a města převážně evangelické, kde se za povstání bojovalo. Proč jste nešel do krajů pokrokových katolíků? Proč jste nešel do kraje podjavorinského, který je všeobecně známý i tam u Vás podzemní práci za války a zvláště při převádění českých i moravských bratří přes moravsko-slovenské hranice za heydrichovsko-frankovského pronásledování? Neváhám říci, že bylo jich na sta, a to ještě nebyl u nás ten nejsilnější úsek. Utíkali všemi směry, jak se dalo a nejeden nám poslal po osvobození krásné děkovné dopisy. Tu pomáhal kdekdo, jak evangelik tak katolík, i ten nejmenší kopaničár — a přesvědčení toho prostého lidu je dnes zrovna takové, jako bylo za okupace, snad jen s tím rozdílem, že už dnes nejsou takovými optimisty, otrávení jsoucť štváním některých činitelů a novin, jímž stranické zájmy jsou více než zájmy republiky a národa. Tito podzemní pracovníci, ač zatrpklí, přece nekřičí do světa, co udělali pro republiku, nežádají odměn — dělali to z lásky k vlasti — z lásky ponejvíce sokolské, a bohužel, ani se o nich nikde nedočtete.

Udělejte mezi zahraničními vojáky anketu, kudy se kdo z nich dostal do zahraničí a kdo jim pomáhal při útěku. Ti Vám nejlíp dosvědčí, kolik Slováků jim v tom nezištně pomáhalo — a to, myslím, že snad uznáte, že je zásluha. Proto musí urazit každého takového Slováka Vaše poznámka o šibalství a vypočítavosti Slováků, kteří se v duchu smějí ujišťování o nekonečném bratrství.

Přiznávám, snad v některých, zarytých gardistických místech existují i případy, které jste uvedl — dnes zvláště je nenávisť proti republice v nich, ale to je jen ojedinělé a dá se to chápat — nezapomeňte, že oni se měli za okupace dobře a když se jim teď tak nedáří, že za to republiku nechválí — ale to je zrovna tak, jako by někdo napsal, že všichni Češi jsou nepoctiví okradací republiky, po přečtení jednoho nebo dvou článků, osvětlujících řádky »zlatokopů« v pohraničí. Jistě velká většina Čechů je za to odsuzuje a nemůže za to, co tam několik neodpovědných živlů na úkor citi českého lidu vykonalo. Proto, prosím, objektivně, abyste svým tvrzením neublížili mnoha dobrým Slováčkům.

Víte Vy o varnsdorfském případě a manifestaci? Byl za to odpovědný celý český národ? Myslím, že ne, proč tedy Vy některé případy, které se snad staly v nejhorším gardistickém koutě, uvádíte jako celoslovenské? Proč píšete, že na všech státních budovách byly prapory nesprávně vyvěšeny, když jste to snad viděl v jednom místě? Máme přece nařízení, jak mají vlajky viset, což se tu jistě dodržuje a pakli se tak v některém místě nestalo, ať už nevědomky nebo úmyslně, je třeba na to upozornit, ale rozhodně se nesmí brát celé Slovensko k odpovědnosti.

Váš poznámce o špatné pracovní morálce musím, bohužel, dát za pravdu — až na dodatek o pasivní resistenci proto, že podnikatel byl Čech, neboť to trápení, jaké on má, má i podnikatel slovenský. Ale řekněte mi, není to zjev poválečný, který se musí časem sám odstranit? Je u Vás pracovní morálka lepší? Dejte ruku na srdce a jistě mi odpovíte záporně.

O plotech robotníků a řemeslníků nejsem informována. Co se však týká benzínu, je ho dosti, jako u Vás, ovšem jen na listky, ale že by bylo kradeného benzínu plno a na celém Slovensku, jak píšete a 10 Kčs, pravdou není, i když průmyslové závody snad dostávají velké příděly. Viděl-li jste někde prodávat kradený benzin, což se ovšem mohlo stát někde nedbalostí některého vedení podniku, měl jste na to upozornit NB, ale rozhodně nesmíte to ze všeobecnosti, že se tak na Slovensku děje všude. Takové věci stávají se i u Vás v pohraničí a nikdo rozumný nebude za to vinit všechny pořádné Čechy.

I Vaše poznámka o Sokole na Slovensku — bohužel — je pravdivá, jen s výjimkou, že v Žilíně se nenavrhovalo osamostatnění Sokola na Slovensku, ale celé jednání bylo jen za společného vedení celé Československé obce sokolské, tak jako to bylo před válkou. Zvolen byl jen užší výbor k zastupování sokolských žup na Slovensku, který by byl pružnější při vyjednávání s poverenictvem a úřady v Bratislavě. Je pravdivá přesto, že je tu mnoho Slováků i Čechů hluboce sokolského ctění, kteří odeslali spontánně mnoho resolucí, podepsaných tisíce členy poverenictvu vnitra o obnovu Sokola na Slovensku — toho Sokola, jehož odchovanci a členové, prochnuti ideou Tyršovou, neochvějně stáli v šiku protinacistickém za okupace a zvláště v povstání a zapojili se do jednoho do podzemního hnutí, obětovali majetky i životy pro obnovu republiky — organizaci čistě nepolitické a československému státu tělem i duší oddané, je dnes stále ještě — dva roky po osvobození, odprávo právo zachování. Je to věc neepochitelná, ale není možné, že by nebyla kladně vyřízena. O naší republice se všeobecně říká, že jsme stát výsoce demokratický a jako takový musí brát ohled na vůli lidu. Vůle lidu tu je, to dokázalo tisícové podpisů na resolucích a vůle lidu slovenského se ukáže při vystoupení Sokolů jak doma, tak na XI. všesokolském sletě v Praze. Kromě jiných velkých duševních hodnot je Sokol nejdělnější organizací tělovýchovnou a jak z nespočetných projevů pp. představitelů státu na výchově mládeže jim velice záleží, budou spolupracovat se Sokolem ruku v ruce. V Sokole jsou sdruženi pouze Slováci a Češi — ve cvičení se Vás nikdo neptá — jsi příslušníkem té neb oné politické strany — stojí tam komunisti vedle demokrata nebo soc. demokrata, a nikoho nenapadne, aby se naň mračil, nesdílel-li



jeho politické presvedčení. Je to organizácia, ktorá môže veľkým dŕm prispieť k sbratreniu nás vŕech a proto — záleží-li našim povereníkum na sbratrení a na výchove mládeže, jistě povolena bude. Myslím, že nejsem optimistikou, dovolím-li si to i tvrdit. A závěr? Neuskedli, napiše-li někdo něco i o dobrých zkušenostech mezi Čechy a Slováků, abychom začali zas příznivěji debatu a tím přispěli naší vzájemné pospolitosti.

Ceskoslovenské vzájemnosti zdar!

Božena Kollárová, Nové Mesto nad Váhom.

Vážený pán —v—

Márne sa snažím nájsť smysel Vášho článku v 6. čísle Dneška. To, čo ste napísali vo svojej reportáži, dalo by sa shrnúť v súvislý posudok, pozostávajúci asi zo štyroch častí. V prvej boli by zaradené poznatky o politickej očiste na Slovensku a o jej ziom prevádzaní, v druhej shrnuli by sa hospodárske ŕažkosti, zapríčinené iba negativným postojom slovenských roľníkov, mlynárov a vôbec celého zásobovacieho aparátu k celoštátnej hospodárskej politike, v tretej hovorilo by sa o vlastných blahobytných pomeroch, pri ktorých sa ešte stále nadáva. Konečne posledná časť patrila by záveru, v ktorom autor zdvíhá výstražne prst a volá: Takoveto je Slovensko.

Neviem, prečo ste tak napísali. Myslím však a se mnou iste veľká časť čitateľov, že ste chceli vzbudiť iba dojem, že Slovensko sa len tak hemží gardistami a ľuďmi, pracujúcimi v ilegalite proti Čechom, že Slovensko je zemou opľývajúcou, keď už aj nie medom a mliekom, tak aspoň vysokými platmi, nízkymi cenami požívatin a nadbytkom zásielok UNRRA. Okrem toho priemyselne podniky plávajú v benzíne a iste i v iných viazaných produktoch. Účel je splnený. Dokonale osvetlenie dosiaľ neznámych vecí iste prispjeje k zdarnejšiemu vývoju. Otázkou ostáva iba to, či snáď je to všetko tak, ako ste to ráčili napísať. A či možno obyčajné povedaťky klásť svojim významom pred mienku veľkej väčšiny národa.

Väčšine vašich poznatkov môžem vytknúť tu chybu, že sú stanované na veľmi slabom základe. Ale konkrétne. Zistili ste, že na Slovensku gardisti sú súdení veľmi mierne a že dokonca sú ešte aj oni sudcami. Prirodzené, preto tie mierne tresty. Ale aký súd súdíl potom na pr. Gajdu, keď ho odsúdíl iba na dva roky? Naše očistovacie snahy najlepšie charakterizujú dosiahnuté výsledky. Z členov vlády býv. slov. štátu boli súdení štyria a všetky rozsudky znamenaly smrť. Dá sa to povedať vari s Hrubom, Sýrovom, Beranovi? Ale prečo nám vytkáte, to je nie pravdou, resp. čo ste sami nepreviedli? Keby to bolo na Slovensku tak, ako to vy tvrdíte, určite by ste neboli prišli nazpät se zdravou kožou. Či ste si snáď získali takú dôveru ilegálnych pracovníkov, že mohli ste byť prítomní pri vysielaní Durčanského prejavu rádiom, kedy posluchači stáli v pozore a božtávali Tisov obraz? A ďalej. Mohli by ste menovať posádky, v ktorých aspiranti ako na povel zdvihali ruky, keď pýtali sa ich či boli gardistami? Je všeobecne známou vecou, že študenti patria vždy do organizácie mládeže. A že HG nebola organizáciou pre mladých ľudí, to vie každý človek. Nie je dobre počúvať reči, ktoré sa nezakladajú na pravde a je veľmi zlé, ak ešte na základe neverených poznatkov niekto stavia svoje zvláštne znalosti. Však. A ešte čosi. Viete, akú nízkú úroveň životnú má na pr. Orava? Viete, že tam je ešte aj dnes luxusom kúpiť si i hoci lacné konzervy od UNRRA. A že týmto nastáva určitý prebytok tohoto zbožia. Nie z presýtenosti trhu, ale v dôsledku nedostatocnej kúpnej sily. To je ovšem rozdiel. Ostatne tento zjav je nie žiadne novum v českých zemích. A bolo by mi potešením menovať vám mestá, kde dostanete konzervy bez bodov.

Alebo ste skutočne chceli dokázať, že Slováci sú ľuďmi, ktorí sú na svete iba preto, aby mohli využívať iných? Lebo tak vravíte. To, čo povedia na slovo vzatí ľudia, je nepravdou. Je iba taktikou hovorenie o bratstve. Tí, ktorí to tvrdia, sa sami smejú pri tom do hrsti. Chceli vari tiež povedať, že tisíce životov, ktoré padly za spoločný ideál Československej republiky, boli iba taktikou. Ze miliardy škod a spústy hrobov boli iba hrou na oklamanie rodného brata. To gavalierskym by sme boli národom. A iste viete dobre, že bojíme sa o každého nášho príslušníka. Ze voláme domov bratov z Maďarska, z Juhoslávie, len aby sme ich nestrahtili. Všetko, čo hovoril Letrich, Husák, Novomestský, Kvetko, všetko je iba pretvárkou. Sálebnou hrou na oklamanie iných. Nie zo srdca to slo. Ne z vnútorného presvedčenia. Iba pre vrecko sa to všetko robí. Aby sme dostali továrne, potraviny. Ze ste nám tak nevytkli ešte živienie 200.000 robotníkov, ktorí sú zamestnaní v Čechách? Lebo pre vás by to iste nebolo nič divného. Ved nás nepovažujete ani za také spoločstvo ľudí, v ktorom možno veriť oficiálnym prejavom jeho predstaviteľom. Dávate prednosť vyrokom neodpovedných ľudí pred štátnickými prejavmi.

Jedno ste však napísali pravdu. Nedá sa robiť z nás veľkonož. né vajíčko, ktoré drží tú farbu, do ktorej ho ponárame. To sa neozaj nedá. A darma chcete spraviť z nás ľudí, ktorí sú dnes známí iba svojim negativným postojom ke všetkému, čo je české. Dokázali sme svoje úsilie o republiku v našom povstaní, dokazujeme ho nadvýrobou v dvojročnici a dokážeme ho i v budúcích dňoch. Len nerady počúvame, keď niekto kazí naše spoločné budovateľské úsilie a úmyselne vedzudeže zatrpkosť v našich radách. Lebo jasne ste chceli dokázať, že sme spoločnosťou ľudí, ktoré od vrchu

až nadol páchne pretvárkou a cicaním svojich najbližších spoluprotvorcov jednotného štátu. Ze nemali se ste pri tom snahu, ktorá dala by sa klasifikovať ako kladný prinos pre naše spolužitie, je jasné.

Zdraví vás

St. Lupták

Vážený pán šéfredaktor,

keď som bol posledne v Prahe, videl som na chodníku pred Wilsonovým nádražím ležať dlaždicu. Jeden »zasvätený« mi »dôverne« vysvetlil, prečo ju nikto s chodníku neodstráni: »Na Wilsonovo nádražie prichádzajú všetky rýchliky zo Slovenska a Česi chcú, aby Slováci pri východe z nádražia o dlaždicu zakopli a rozbili si nohu.«

Pán šéfredaktor, čo byste povedali každému, kto by prišiel na Vás s takouto vymyslenou historkou? Povedali by ste mu, že je zlomyseľným fantastom, ktorý svoju pochybnú schopnosť kombinovať zneužíva k tendenčným vymyšlením. Vy však také nesebierozné kombinácie servírujete celej našej verejnosti v Čechách i na Slovensku, uverejňujúc článok »Reknéme si pravdu«, a dodávate mu vážnosť svojou patronanciou a váhou a autoritou svojho časopisu. Alebo snáď veríte, že siedmi ulejváci na stavbe na »ktoromsi« prekrásnom slovenskom nádraží skutočne lenošia preto, že tvoria ilegálnu skupinu, ktorá v dorozumení so slovenskými podnikateľmi pasívnu resistenciou chce znemožniť českého staviteľa? Myslím, že pravdepodobnosť takého vykladu si v ničom nezadá s mojou historkou o dlaždici.

My si nijako neskrývame oči pred zjavmi, ktoré republiky škodia a ktoré sa v Čechách obyčajne shrnújú pod pojem »zbytky ľudáckej ideologie«. Nijako sa neuzavírame kritike, nech je akokoľvek prisna. Od kritika však požadujeme niekoľko základných a samozrejmych vlastností, a Vy sám najviac bojujete za to, aby sme si potrebu týchto vlastností uvedomili dostatočne intenzívne.

V prvom rade očakávame od kritika znalosť vecí, ktorú chce kritizovať. Preto bysme mysleli, že autor, dozvediac sa o mladíkovi, ktorý má na jednom povereníctve čistý mesačný plat 4500 Kčs a práve toľko diét, presvedčí sa z výpätnej listiny, alebo z iných dokladov o pravdivosti tohoto údaju, prv než ho použije ako argument pre svoju tézu. Autor však nielen že si skutočnosť, ktorú tvrdí, neoveril, ale znemožnil i nám overiť si ju alebo vyvrátiť, keďže hovorí o akomsi mládencovi na »jednom« povereníctve. Celý článok oplyva slovami »kdesi, kedysi, akýsi« a tak ani jeden príbeh nemožno bližšie preskúmať. Cas, ktorý získal tým, že si nič neoveroval, ale že prosto uveril výkladu českého podnikateľa o pasívnej resistencii slovenských robotníkov, i tvrdeniu o vysokom plate mladíka na povereníctve, využil autor radšej tým, že stál u žobráka a sledoval, ako tento ďakuje za almužnu.

Ďalej očakávame od konštruktívneho kritika dobrú vôľu a nie zlomyseľnosť. Môže však byť povolaným kritikom ten, kto každý zjav na Slovensku najprv násilne vtisná na Prokrastovu postel reakčnosti a takto zdeformovaný podáva verejnosti s tým, že »takové je Slovensko«?

Konečne žiadame i od kritika, aby zachoval základné pravidlá slušnej debaty, ktorých zachovanie je predpokladom toho, aby sa diskusia viedla vecne a nezvrhla sa v zápas voľného štýlu. Jedným z týchto pravidiel je neurážať a nesnížovať nespravedlivé zásluhy druhého. Patrne by ste, pán šéfredaktor, neboli ochotný debatovať s ným, kto by Vaše väznenie v koncentračnom tábore, v ktorom každý objektívny človek so smyslom pre správne hodnotenie vidí dôkaz Vášho nezlomného postoja k nacizmu, označil za vypočítavý manéver, z ktorého teraz chcete ŕažiť pre svoj osobný prospech. Predpokladom debaty je neurážať partnera; pán U. však tento predpoklad nerespektuje a uráža Slovákov tým, že ich povstanie a smrť desaťtisícov v ňom a vypálená dedina degraduje na »taktiku«. Pán šéfredaktor, mám listy od mnohých, ktorí skončili svoj život v horách na jeseň a v zime 1944, a v tých listoch píšu — nie pre noviny — o tom, čo chcú, čo by si želali a o čo sa budú snažiť. Keby ich bol pán U. čítal, verím, že by ofutoval svoj výrok, že padli z »taktiky«.

Z týchto dôvodov súdím, že raison d'être spomenutého článku nemôže byť v tom, aby slúžil za podklad seriózneho diskusie. V čom má byť teda jeho smysel? Na Slovensku nemohol byť prijatý ako kritické upozornenie na nezdravé zjavy, ale len ako štvák, v Čechách prispieva k utvrdeniu protislovenskej animozity, vytvárajanej republikami podobného druhu. Pán šéfredaktor, kladný postoj k reportážke a k druhému partnerovi je potrebný nielen u Slovákov, ale i u Čechov. Nesporne sú na slovenskej strane skutočnosti, ktoré škodia republiky i bratskému vzťahu Čechom, ale ani Česi nemajú monopol na štátotvornosť a protislovenská nálada v Čechách — ktorá podľa nášho názoru vzrastá — podryva republiku niemenaj, než protičeská nálada na Slovensku. Je potom vec názoru, či voľné konzervy UNRRA na Slovensku opravujú protislovenskú animozitu v Čechách viac, než opravujúce protičeskú animozitu na Slovensku na pr. skutočnosť, že pražské kruhy považujú istú dr. Kleinovú za povolanejšiu podpísavať štátne občianstva, než Slovák — div'zného generála. A hoci mnohí sú presvedčení, že protištátne elementy treba hľadať len na Slovensku, neodznal ešte na tom Slovensku tak drsný prejav, akým je v svojej protislovenskej zaujatosti spomenutý článok. Uverejnením takého článku razom ničíte prácu všetkých, ktorí sa na Slovensku uprimne usilujú odstrániť zjavy pre republiku škodlivé, a v českej verejnosti spôsobujete, že piesok protislovenskej zaujatosti

tvrdne v beton. Obviňujeme Vás, pán šéfredaktor, že tým poško-  
dzujete vývoj vztahův medří Čechů a Slováků.  
Zostávám s prejavom úcty

Dr. Ján Okruček, Bratislava,  
úrad predsedníctva sboru povereníkov.

## Problém Baťa

Vážený pane Baroš, milý krajane!

Dovoľte mi, prosím, abych Vám několika řádky, jako osoba  
na fě Baťa neprosto nezúčastněná, nezavíslá a nepředpojetá, jako  
svobodný občan demokratické republiky, bez obav a otevřeně od-  
pověděl na Váš dopis, uveřejněný v »Dnesku« ze dne 1. května  
tohoto roku.

Je pravdou, že náš tisk se zabýval v poslední době p. Janem  
Baťou, a to podle mého názoru zcela právem. Jeho celkové cho-  
vání za tak zv. protektorátu, ať už byl na půdě naší vlasti nebo  
v cizině, zejména jeho plán, předložený nacistickým pohlavárům  
na vystěhování československého národa do Patagonie a jeho přá-  
telství s vedoucími osobnostmi nacistického Německa, jež zdaleka  
přesahovalo meze nutného styku, ať už společenského nebo obchod-  
ního, ho po všestranném bedlivém uvážení vyřazuje nejen ze spo-  
lečenství československého národa, ale vůbec ze společnosti de-  
mokratických lidí. Tento svůj názor jsem čerpal z informací zaslé-  
vaných osob a to různého politického smýšlení, z objektivního jed-  
nání národního soudu, jakož i z tisku domácího i zahraničního.  
Ostatně o jeho vině a trestu se vyslovil národní soud, o jehož  
spravedlnosti a objektivním projednávání záležitosti jsme všichni  
přesvědčeni.

Jak píšete, že se v souvislosti s případem Jana Baťa spojuje a to  
úmyslně, vedení zahraničních závodů, jimž v čele stojí p. Tomáš  
Baťa ml., nemohu s Vámi souhlasit. Snad tak píše některý tisk ze  
zahraničí buď na základě špatných informací nebo dokonce snad  
i záměrně, ale ubezpečuji Vás, že to pravdou není. Taktéž Vás  
mohu ujistit, že právě pan Tomáš Baťa ml. se těší u valné většiny  
československého obyvatelstva vzácné úctě a sympatiím. Je zde  
každému obecně známo vzorné chování pana T. B. za války, víme,  
že on se našemu národu nikdy nezpronevřil a sdílel s Vámi, že  
je mužem naprosto čestným, charakterním, že je mužem práce,  
pravým synem svého velkého otce.

Jsem si velmi dobře vědomi toho, že Tomáš Baťa st. proslavil  
naš národ a naši vlast po celém světě a víme, že poctivá spolupra-  
ce podniků zlínských s podniky, vedenými p. Tomášem B., by  
opětně prospěla všem zájemcům v naší vlasti a našim znárodněným  
podnikům. Tuto pomoc a úzkou spolupráci by potřebovala naše  
vyrabovaná a nacisty zničená vlast mnohem více než podniky  
zahraniční. Aby mi bylo dobře porozuměno, poctivá spolupráce  
podniků zdejších s podniky, vedenými p. T. B. v zahraničí, by  
vlastně prospívala více nám než Vám. Je v zájmu obou stran, aby  
se nalezl správný »modus vivendi«. Není se strany zdejší čeho  
obávat, že by jednotlivci, jimž je osobní zájem nadě vše a nechť  
i náleží do generálního štábu zlínských závodů, postavili se k tomu  
negativně. Porevoluční doby už jsou za námi a lid v demokratic-  
kém zřízení si dovede dobrou a spravedlivou věc vydobýt, i když  
se to jednotlivcům, nechť jsou v postavení jakémkoliv, nelíbí.  
Revolučním výstřelkům je u nás už odzvoněno. Stáváme se po  
osmi trpkých letech opětně právními státem.

Zásluhy Vaše a závodů, vedených Tomášem Baťou ml., o Čes-  
koslovenskou republiku v době nejtěžší, jsou nám všem známy.  
Víme, že jste vzorně konali občanské povinnosti ke své staré vlasti.  
Děkujeme Vám i panu Tomáši Baťovi. Nic si z toho nedělejte, vy-  
skytne-li se snad jednotlivec nebo malá skupina demagogických  
lidí a hodí po Vás silnou. Většina národa to odmítá a nevěří jim.  
Věre i Vy s námi, že žádná pravda a spravedlnost se nedá zašlap-  
at a umlčet, snad se to podaří na krátkou dobu, na věky však  
nikdy. Jak také píšete, setkali se Vaši kamarádi z Indie ve Zlíně  
s neporozuměním a byli dokonce označováni jako špióni. Přičtete,  
prosím, tento smutný fakt době, jež byla bezprostředně po válce.  
Doba plná nedůvěřivosti, osočování a honby za osobními prospě-  
chy, jak tomu, bohužel, učili náš národ okupanti a kterýmžto za-  
hanbučím metodám některá část národa, bohužel, podlehla. Od  
té doby do dneška se však poměry podstatně změnila k lepšímu.

Všichni zde Vám musíme vřele poděkovat za Vaši krásnou snahu  
o dorozumění se zdejšími zlínskými podniky. Z Vašeho dopisu vy-  
rozumívám, že v brzké době přijedete do vlasti. Jsem věru rád,  
že si budete moci vše, co zde píšete, sám ověřit. Předem Vás mohu  
klidně ubezpečit, budete-li se zde na vše dívat objektivně a ne-  
zaujatě, že ve srovnání našich poměrů před okupací s dnešními  
uvidíte i přes různé rozpory tolik kladů, že budete mít radost a  
důvěru v oprávněný optimismus k naší budoucnosti.

V závěru svého dopisu zdravím Vás a všechny krajany srdeč-  
ně a upřímně. Děkuji Vám všem opětovně za vše krásné a dobré,  
co jste pro naši vlast i nás v cizině vykonali. Vám zcela oddaný

Jindřich Burýšek, montér v. v.

## Rozhovor o demokracii

Vážený pane redaktore!

Za vskutku lidovou cenu Kčs 10.— lze obdržet Barešův »Roz-  
hovor s Ferdinandem Peroutkou o demokracii a svobodě«. Knížku  
vydala »Svoboda« nákladem 15.690 výtisků. Plete-li se do takové  
věci čtenář, má pramalou naději, že svou troškou do mlýna do-

káže na př. p. Barešovi, že polemizuje vyhýbavě a chytrácky.  
P. Bareš opatřil zmíněnou publikaci, kterou ostatně musí jinak  
každý uvítat, svým úvodem. Ten však není zdaleka stručnou infor-  
mací »Proč rozhovor?«, jak jej skromně nadepsal. Na čtyřech  
stránkách drobného tisku snaží se Gustav Bareš čtenáře, jehož  
soudnosti se nápadně dovolává, nepřed důkladně poštvat proti  
Vám. Nezasvěcený čtenář by se po této přece nadávek vskutku  
divil, že soudruh Bareš přes »nechvalně známou minulost toho  
pána v Přítomnosti a v Lidových novinách« s Vámi vůbec zaha-  
zuje. Po přečtení úvodu není pochyby o tom, že jste velký nevděč-  
ník, protože komunisté s p. Barešem v čele »hájili p. Peroutku,  
aby se mohl vymluvit«, když se prý »rozhořčené protestoval proti  
Vašemu způsobu psaní«. Říká se tam, »že jste se nic nenaučil a  
všechno zapomněl«. Napadá mi, že by měl p. Bareš mnohem lehčí  
život, kdybyste opravdu všechno zapomněl.

Nejzávažnější je třetí část úvodu. Pan Bareš užívá v ní do-  
konce »numirek«, ačkoliv se tímto slovem současně vysmívá Va-  
šemu číslování otázek. Jak se dalo očekávat, jeho číslování nemá  
bohužel nic společného s Vaším. Po několika Vámi již jednou vy-  
vrácených, ale tvrdohlavě znovu opakovaných tvrzeních píše:  
»... a čtenář bez velké námahy pozná, že p. Peroutka do-  
stal vyčerpávající odpověď na všechno, co odpovědi zasluhovalo,  
i když pořádek není všude zachován podle numirek.«

Nuže, zde je zrovna jeden čtenář a musí, ač nerad, ujistit p.  
Bareše, že i po velké námaze nepoznal, že by pan Peroutka vy-  
čerpávající odpověď dostal. Je toho sice na 40 stran, ale odpověď  
na položené otázky to přece není. Zní to nepravděpodobně, ale p.  
Bareš to dokázal.

Prosím p. Bareše, který na stránkách knihy až příliš počítá  
s určitou prostotou duše u svých čtenářů, aby je najednou nepře-  
ceňoval a nedomníval se, že se bez těch »numirek« v podobné  
spletí obejdou. Domnívám se, že i zkušenému F. Peroutkovi trvalo  
dost dlouho, než si na 46 stranách ověřil (v Tvorbě to bylo ještě  
rozříšeno do pěti čísel), do jaké míry p. Bareš na jednotlivé body  
odpověděl nebo ne?

Je pravda, že p. Bareš ve své neuspokojující odpovědi uvedl  
několik otázek, z nichž tři v úvodu opakuje. Rovněž je pravda, že  
F. Peroutka na ně ve svém článku neodpověděl, zabýváje se  
v něm téměř výlučně důkazy, že otázkami promíchaná »odpověď«  
p. Bareše není odpověď. Není však pravda, že tento článek je  
»nejjasnějším svědectvím, že p. Peroutka odpovědět nechce nebo  
nemůže, nýbrž pravda je, že v něm F. Peroutka píše: »... pro-  
hlašujeme, že ovšem odpovíme na každou otázku, kterou nám po-  
loží, že dokonce toužíme na ně odpovědět...« »Odpovíme na vše  
pod dvěma podmínkami: že p. Bareš uvede zmatek své polemiky,  
v němž se nevyznáme, sám trochu do pořádku a seřadí a očísluje  
otázky, abychom věděli, nač si přeje odpověď. Druhá podmínka  
je ovšem ta, že p. Bareš nejdříve odpoví na dvanáct bodů, jež  
jsou východiskem naší debaty. To jest jedním z obecně uznávaných  
zákonů rozhovoru: vyřídít jednu věc po druhé. Myslíme, že je to  
rozumný požadavek. Nechť se p. Bareš neobává: nepfijde o řád-  
ný zápas, do kterého má chuť.«

Nuže, tyto řádky jsou pro čtenáře tím, čím chtějí být, jen pro  
p. Bareše jsou »nejjasnějším svědectvím, že p. Peroutka odpově-  
dět nechce nebo nemůže«. Ze je p. Bareš nadto velmi nepozorný  
pisatel, je patrné z dalšího. Píše: »Považujeme uveřejnění tohoto  
článku (článek F. Peroutky v Dnesku počátkem března) za zakon-  
čení rozhovoru. Nyní má každý soudný člověk možnost sám si  
učinít závěr a odpovědět si na otázku, kdo má pravdu a kdo ne.  
Považujeme za sílu naši pravdy, že můžeme v tomto sborníku  
postavit na oči naší veřejnosti celou diskusi, články obou disku-  
tujících stran a že dokonce můžeme diskusi ukončit člán-  
kem odpůřčím, což bývá fiktivním případem při rozhovorech  
a politických diskusích.«

Sotva však skončil vychloubání, již na svá vlastní slova za-  
pomíná a zbytek úvodu honem honem ještě zasléčuje odpovědi  
na článek F. Peroutky, o němž tři řádky výše hlašeně prohlašuje,  
že jej považuje za ukončení rozhovoru. Jaký prý je to přesvědču-  
jící důkaz o síle jeho pravdy, že může publikaci ukončit člán-  
kem odpůřčím.

Nuže, chci mluvit za ty soudné lidi, jichž se p. Bareš v uve-  
deném citátu dovolává a chci mu zdvořile naznačit, že tak se  
s veřejností nakládat nedá. Umístiv odpověď vpředu místo vzadu  
za článkem F. Peroutky (chtěje patrně zachovat poměr 2:2, i  
když stránkový poměr je asi 53:13), změnčil p. Bareš něčeho na  
skutečnosti, že si poslední slovo přece ponechal. Komu tato věc  
unikla, kdo toto jen tak promine, to pro mne není soudný čtenář,  
jemuž jest tato kniha vydavatelem určena. P. Bareš, přední člen  
redakčního kruhu komunistické Tvorby, tím docílil několika věcí:

1. Odpověděl si po svém zvyku na článek F. Peroutky, který  
jest v knize na posledním místě, aniž by se vzhledem k jeho  
umístění v úvodu cítil ještě vázán samozřejmými pravidly rozho-  
voru, která ostatně nerespektoval ani v diskusi samé.

2. Z úvodu učinil i závěr (nad čímž by se nikdo nepozastavil,  
kdyby nebylo před tím tvrzeno, že diskuse je zakončena mině-  
ním F. Peroutky.

3. Vyhnul se přece odpovědím, k nimž byl znovu vyzván a  
jimž byl povinen všem čtenářům, kteří »rozhovor« sledovali.

Závěrem bych chtěl, pane redaktore, říci, že Vám mezi jiným  
p. Bareš vytýká Váš někdejší výrok, že »lid bývá často pošletlý,  
ba pitomý«. Není bez zajímavosti, že p. Bareš na tomto poznatku  
budoval, když psal k diskusi svůj »Proč rozhovor?«.

Jindřich Felner, úředník.



# Svět knih

## KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Josef Hora:

### V OSAMĚNÍ.

Hluboké dávnó stoupá z rýh,  
jimiž zvráskovatěly sněhy.  
To dávnó! Je ještě sníh?  
Rotačky hučí, všecko počerná.

Ty samoto má večerní!

Nový rok obléká se v dešť.  
Pokrývám papír písmenami,  
jako bych sypal do brázd kmín.  
A noty větru odlétají.

jen na stín lehá stín.

Zítřka zas chudák zazvoní,  
jeho slova se mi zhroutí  
u nohou.

Myslím na ubohé ženy,  
jež se bojí války.

Z Knihy domova.

Pravda je opak jedu: je nebezpečná jen v malých dávkách.

OSCAR WILDE

### NOVÉ KNIHY

Ferdinand Peroutka:

#### TAK NEBO TAK

Úvodníky a články Ferdinanda Peroutky, otiskované ve Svobodných novinách a v Dnešku, se staly nejdiskutovanějšími projevy naší poválečné žurnalistiky. Nakladatelství Fr. Borový je nyní shrnulo do knihy »Tak nebo tak« a umožnilo tím čtenáři celkový pohled na jednu z nejvýraznějších kapitol zápasu o demokratickou linii života v nové republice. Kniha má 228 stran a stojí brož. 70 Kčs.

### ŽIVÉ MYŠLENKY

Knihovnou živých myšlenek uskutečňuje nakladatelství Fr. Borový podnik, nový posláním, významný dosahem. Každý z desetiarchových svazků knihovny podá totiž vhodně uvedený a výkladem doprovázený průřez životním dílem některého světového myslitele.

Uvítáme novou knihovnu za prvé proto, že bude způsobilym spojencem v boji proti jedné kulturní lži. I lidé velmi vzdělaní jsou dnes k velkým myslitelům v životním vztahu trvalého »jako by«. Tváříme se, jako bychom jejich dílo znali; máme-li určitou vzdělanostní

úroveň, předpokládá se dokonce, že je známe. Co je to však »znát« Spinozu? Co je to »znát« Kanta? Na jeho skutečnou znalost, na opravdové zvládnutí jeho myslitelské soustavy by pádl ne-li lidský život, tedy jeho podstatná část. Zde všude jde o kulturní lež vzdělanec-kou, a kdybychom měli trochu humoru, nasadili bychom alespoň augurský úsměv; anebo bychom se navzájem vyzkoušeli s Kanta, Aristotela, Leibnize a jiných a dali se pak do velkého smíchu. Neboť jde o životní díla obrovitá náplní, někdy i vnějším rozsahem. Jak si je osvojit? Kdy? Životní výkon mozku až nepochopitelných svým objemem — jak jsme podivuhodní, že to všechno »známe! Není-li pro nespecialistu postupem jak rozumnějším, tak i poctivějším, spokojí-li se vý-

Dr Rudolf Souček

### VNÍMÁNÍ UMĚLECKÝCH DĚL

Podobně jako psychologie tvůrčího procesu se snaží zjistit podmínky uměleckého tvoření, usiluje psychologie estetického vnímání o to, aby vyhledala základní prvky, které tvoří podstatu estetického zážitku. A jelikož estetické vnímání je ve své podstatě procítěním a prožíváním toho, co umělec vytvořil, můžeme očekávat, že duševní proces, který se při něm odehrává, odpovídá částečně procesu tvůrčímu. Rozumí se samo sebou, že neběží o opakování tvůrčího procesu, nýbrž jen o opětné prožívání vytvořeného již díla.

Ovšem v záležitostech estetického vnímání lidí a v estetických teoriích, které se snaží toto vnímání vysvětlit, je velká rozmanitost, takže se zdá pochybné, můžeme-li při této subjektivitě a individuálním rázu estetického vkusu vůbec mluvit o základních jevech anebo dokonce o obecných zákonech estetického vnímání.

Estetické se odedávna pokoušeli analyzovat estetické vnímání a zjistit duševní procesy, které se při něm odehrávají. Tak angličtí teoretické sedmáctého století, Shaftesbury, Home, Hume, Burke a j., poznali již, že estetické vnímání není pouhým aktem poznání, nýbrž že při něm hraje hlavní roli cit, a pokoušeli se odlišit estetické city od jiných citů. Home označil estetické city za city pasivní, nepudící

člověka k jednání, na rozdíl od citů ethických a praktických, které tuto tendenci mají. Tento znak estetické činnosti, že totiž nesleduje praktické cíle, zdůrazňují estetické podnes. Německý filosof Kant poukázal první na to, že krása je něco čistě subjektivního, že nevychází z žádné vlastnosti předmětu, jako jsou na př. tvrdost, barva, tvar, nýbrž jen způsob, jakým předmět na nás působí. Stejně jako angličtí estetické zdůraznil i on, že estetické vnímání nesleduje praktické zájmy. Tím chtěl říci, že estetické vnímání nemá vztahy k zádošti, t. j. že netoužíme po krásném předmětu, pokud je čistě esteticky vnímáme, a že estetický požitek přestává, zatoužíme-li po předmětu. Při estetickém vnímání nemyšlíme rovněž na skutečnost předmětu, jsme pohříženi ve své vnímání a neptáme se, je-li věc pouhým produktem fantazie nebo je-li skutečností. Tento stav označuje Kant jako kontemplaci nebo jako čistě nazírání a pohřížení se do předmětu.

Kant však nevysvětlil, jak estetickému vnímání dochází, nýbrž přijímá je jako skutečnost. Pozdější estetické pokoušeli se proto tento proces přesněji určit. Podle Schopenhauera je celý svět produktem nerozumné světové vůle. Tato světová vůle se projevuje ve všech organických bytostech a zvláště v člověku jako ustavičný pud k životu a k životním požítům. Opravdový požitek se však nikdy nedostavuje, neboť sotvaže jsme dosáhli nějakého cíle, žene nás pud

k něčemu jinému a novému, a domněle dosažená libost je vždy jen přechodným utlumením bolesti. Z tohoto neustálého spěchu se vytrhneme jen tehdy, zapomeneme-li na své cíle i na skutečnost. Dosáhnouti tohoto stavu a aspoň na krátkou dobu uniknouti tíživé skutečnosti se nám podaří nejlépe estetickým vnímáním velikých a ušlechtilých uměleckých děl. Zapomeneme na sebe a jsme osvobozeni od nadvlády vůle.

Po Schopenhauerovi dlužno uvést jako velmi vlivného estetika Fechnera. Tento myslitel rozlišil ve všech estetických dojmech přímého a sdruženého činitele. Co tím Fechner míní, ukazuje tento příklad. Představme si, že bychom měli před sebou pomeranč a dřevěnou kouli, vypadající úplně stejně. Víme-li, že jedna z obou věcí jest jen dřevěná koule, libí se nám pomeranč, kdežto dřevěná koule vzbuzuje nelibý dojem napodobeného ovoce. Ježto vzhled obou předmětů jest úplně stejný, musí estetický dojem pomeranče být výhradně podmíněn představami, které se přidružují při pohledu na něj, na příklad představou vůně, na chuti tohoto ovoce, vzpomínkami na krásnou Itálii a pod. V takovém dojmu jsou tedy složky dvojího druhu, totiž předně barva, tvar a počítky hmatové (čili objektivní skutečnost), kterážto složka Fechner označuje jako přímého činitele dojmu, a pak představu sdruženou s předmětem čili asociační činitel. V našem případě je estetická libost podmíněna výhradně asociačním čini-

telem, ačkoli v jiných případech se může dostavit již na popud přímého činitele. Toto rozlišení dvou složek estetického dojmu je důležité, avšak nesmíme přehlédnouti, že představy, které se sdružují s vnímáním nějakého předmětu, nemají všechny estetický význam, a že by bylo tedy ještě nutno odlišit zvláštními znaky představy esteticky významné od bezvýznamných. To Fechner neučinil, avšak pokusil se zjišťiti experimentálně zákony, podle kterých vzniká estetická libost nebo nelibost již působením přímých činitelů. Zjišťoval na př. statisticky, kterým kombinacím barev anebo geometrických obrazců dávají lidé většinou přednost jako libivějším. Těmito pokusy se na př. ukázalo, že velká většina úsudků o libivosti pravouhlych čtyřúhelníků dávala přednost čtyřúhelníkům podle zlatého řezu nebo těm, které se mu nejvíce blížíly.

Fechner se takto stal zakladatelem experimentální estetiky. Jeho následovníci se pokoušeli uniknouti v podstatu estetického vnímání tím, že je rozkládali časově, totiž přerušovali je v určitém okamžiku, aby pozorovatel mohl snáze zjistiti, co se v jeho mysli právě odehrává. Tak ukázal na př. Des-soir studentům obraz po dobu deseti, dvaceti, třiceti vteřin, pak jej zakryl a zeptal se, co na obraze poznali a jaké city a představy prošly právě jejich mysli. Podobně možno předná- šeti báseň, přerušiti opětovně četbu a vyptati se na to, co

borem, který mu uchystal někdo povolání? Výborem, který nijak nebrání následnému studiu podrobnějšímu, nýbrž ne přímo k němu nabádá, dáváje první zasvěcení?

Druhý důvod pro takový podnik záleží v aktualizaci. Velký myslitel promlouvá nejinak než velký básník ke každému údobí a pokolení jinými složkami svého díla. Jsou to majáky s otáčivou soustavou čoček a světél: zatím co se jedná strana majákových zrcadel lidem na loďi pozatmívá do zhasnutí, rozžíná se sousední světelné skupenství do zářivosti protýkavě destředně až na samotnou palubu.

Co do některých myslitelů přistupuje důvod třetí. Miníme především myslitele antické. Vylazovací boj, jež nás věk vypověděl klasičkemu vzdělání, způsobí co nevidět, že ani vzdělanec nezatočí po myslitelích antiky. Originál mu bude navždy nepřístupný. K četbě překladů jej nikdo nepovede, nedostaví se v něm ani touha, ani vědomí potřeby. Ale obdobně se věci mají i s nejnějším myslitelem poantickým, Čist na př. Hegla v originále, čist jej spolehlivě, dovede z Němčů asi tak deset, dvanact lidí v každém národě. A pak — čist celého Hegla? Vždyť je to moře stránek, a jak odstrašivě napsaných.

Všechny tyto důvody dávají Knižovně živých myšlenek její životní oprávnění a důsazné kulturní poslání. Za protektorátu byl u nás vypracován projekt obdobný. Lišil se jen tím, že se při zpracování jednotlivých svazků měli uplatnit výhradně pracovníci čeští. Bylo by v tom větší mravní zadostučinění. Ale projekt nebyl uskutečněn pro velkou svízelnost a založením Knižovny živých myšlenek se klidi na hříbitov knihoven, k nimž nedošlo.

Náhradou má Knižovna živých myšlenek jinou přednost. Jakožto anthologické, uváděl, vykladači světových myslitelů se v ní uplatňují nositelé jmen rovněž světových, o každém z Nesmrtelných promlouvá nějaká celebrita. A jsou to setkání pozoruhodná a vztahy legitimní. Netřeba vykládat, proč je André Gide povolán, aby vylazil svazek z essays tiky Montaignovy, Fr. Mauriac svazek z Pascala, Julien Benda z Kanta, Thomas Mann z Schopenhauera. Anebo proč je chudinský lékař, epik velkoměstských béd a visionářský patholog titánismu v lidech bílého plemene Alfréd Dobblin povolán, aby vložil smírnou moudrost a ujasněnou laskavost Konfuciovu.

Anebo co to znamená, vyběrel a vyložil Romain Rolland

deset archů z Rousseaua. Tento svazek máme před sebou. Přesvědčuje, strhuje. Je v něm ve výňatech úžasné časových opravdu on, Otec revoluce; a volký Francouz, jenž byl hostem Švýcarska, vykládá epochálního Ženevana s nezastíraným pohledem na jeho lidské křehkosti, s nadšenou vírou v jeho nesmrtelné poslání buřičské a křísitelské — chrabry bojovník mluví o maršálu humanismu.

Knižovna živých myšlenek je podnik americký, který se k nám přenáší en bloc podobně jako do četných jiných zemí. Lítost, že se nepodařilo uskutečnit onen protektorátní projekt, tedy v podstatě touž knihovnu, ale se spolupracovníky českými, je mírněna úvahou, že na takový úkol nestačila ani Amerika: musila k Dreiserovi, Johnovi Dos Passos a jiným přidružit jakožto redakční kolegy Angličany, Francouze, německé emigranty. Vznikla tak knihovna slučivých příbuznosti v říši věčných idejí. Pripomíná slovo Heino, že dějiny literatury jsou velká Mergue, do níž chodíme, abychom tam poznali své drahé příbuzné. Podnik byl započat již před válkou, měl se ho zúčastnit Karel Čapek výborem z TGM — škoda, přeskoda!

Knižovna má neobyčejný význam především pro vzděla-

nostní snažení naší mladé generace. Jinými slovy: má kulturotvorný dosah zcela mimořádný. A pak, jak jsme již pověděli — jaká pomoc v boji proti jedné augurské lži!

První svazek má pěknou úpravu a je oříznut. Za tu ořízku bych poděkoval zvlášť. Svazek stojí 50 Kčs. Mladí lidé, kteří chcete poznat a vědět — zde jsou knihy pro vás.

Jan Ori

(Přeloženo ze Svobodných novin.)

**Knihy o Číně.** V nakladatelství Coward McCann, New York, vyšla kniha »Chinese Wit and Humour« redigovaná a částečně i přeložená George Kaem. Kniha je opatřena předmluvou Lin Yutanovou. Je doplněna dobrým výběrem z moderních autorů, většinou dosud žijících. K. i.

#### KNIHY REDAKCI DOSLE

Václav Deyl: Vzdálené hřmění. S obálkou, barevnými ilustracemi a kresbami Otakara Mrkvičky vydalo Aventinum. Stran 238, brož. 140 Kčs, váz. 180 Kčs.

R. N. Foustka: Život, dílo a příklad dr. Edvarda Beneše. Obálka a tisková úprava O. Menharta. Nakl. Práce. Stran 66, brož. 60 Kčs, v celoplatěné vazbě 90 Kčs.

prožíval. Tuto metodu zdokonalil Külpe a jeho žáci. Expovali projekčním přístrojem jednoduché obrazy, na př. kombinace barev nebo i složité předměty, jako obrazy, sochy a pod., zcela krátkou dobu a zjišťovali, jaký dojem měli pozorovatelé z kratších nebo déle trvajících promítnutí. Kdežto Desoir rozkládal estetické vnímání v časová stadia, pokoušel se Külpe odstupňovati dobu působení dojmu.

Těmito pokusy se ukázalo, že estetické vnímání a usuzování vychází od bezprostředního působení předmětu na cit a představivost, že však tento bezprostřední dojem je vždy nedokonalý, že je nižším stupněm estetického vnímání. Každý člověk, který chce plně pochopiti umělecké dílo, musí jíti dále a uvědomiti si jak jednotlivé částečné dojmy, které vytvářejí dojem celkový, jak i obsahové a formální podmínky těchto částečných dojmů. Touto vědomou analýsou uměleckého díla dospíváme od neurčitého všeobecného hodnocení k hodnocení estetickému, založenému na určitých zásadách. Když je tento proces ukončen, vrací se estetické vnímání zpět k bezprostřednosti, výsledky systematické analýzy díla ustupují opět do pozadí vědomí a podíílí se znova bezprostřednímu dojmů. Působice tak podvědomě, zesilují, obohacují a prohlubují estetický dojem. Jen na podkladě této analýzy jsme s to odůvodniti své estetické hodnocení, sdíliti se o ně s jinými a odpovídati na kritické náměty. Bezprostřední celkový

dojem může vésti jen k dogmatickému tvrzení o hodnotě díla.

Moderní estetika se pokusila určití estetické vnímání ještě vyšetřováním vlivu estetického vzdělání na posuzování uměleckých děl. Je známo, jak lidé různého estetického vzdělání na posuzování uměleckých děl různě posuzují umělecké dílo, jak se liší zejména úsudek znalce od úsudku laika. Laik prohlásí často ze nepěkné to, v čem znalec vidí vrchol umění. Co je přibližnou této různosti úsudku? Aby zjistila objektivně tuto příčinu, postupovala experimentální estetika tak, že předkládala umělecká díla velmi různé hodnoty, vybraná podle určitých hledisek, k posouzení osobám různého vzdělání, a to dětem různého věku, dospělým osobám různých stavů a zaměstnání a mezi nimi zase těm, kteří se zabývali uměním buď jako výkonní umělci nebo jako kritičtí, a těm, kteří se jím nezabývali. Zkoušené osoby měly při těchto pokusech prostě udati, zdali se jim předložené obrazy nebo sochy líbily nebo nelíbily a proč. Tyto zkoušky ukázaly, že děti a nevzdělané dospělé osoby vyslovují o uměleckých dílech ve směs čistě obsahové úsudky, t. j. posuzují obsah uměleckého díla zcela bez zřetele na umělecké provedení a nepomyslí často vůbec ani na umělec a jeho úmysly. Čím vyšší je estetické vzdělání dospělých, tím více ustupuje u nich čistě obsahový úsudek a dostává se estetické hodno-

cení uměleckého díla, které si všímá i formálních prvků, jako na př. u obrazů světelného a barevného provedení, podání nálady, komposice, zběžného nebo podrobného propracování a pod.

Stupnice úsudku o uměleckém díle od nejprimitivnějších k nejvyšším byla by podle Neumanny asi tato: 1. Pouhé posouzení obsahu na podkladě nějakého zcela vedlejšího prvku, které nedovede hodnotiti správně ani obsah uměleckého díla. 2. Dílo jest posouzeno obsahově správně, avšak posudek se týká jen obsahu a osoba si ani neuvědomí, že běží o umělecké dílo. 3. Obsah vyvolá myšlenku na umělce, dílo jest posouzeno též jako umělecké dílo a pozorovatel si všímá též formálních prvků. Takto dovedou posouditi dílo děti asi od čtrnáctého roku a většina vzdělaných dospělých, kteří se zabývají pozorováním uměleckých děl. 4. Úsudek se opírá výhradně o formální, zvláště technické vlastnosti díla a nevšímá si téměř vůbec obsahu. Tento způsob posuzování vidíme většinou u umělců. 5. Úsudek se opírá stejně o obsahové jako o formální prvky a posuzuje obsah s hlediska estetické ceny, které dílo nabylo zpracováním umělcovým, a formální prvky zase podle toho, jak přispěly k dosažení celkového dojmu. Toto je nejvyšší stupeň estetického úsudku a sledáváme se s ním obyčejně jen u vzdělaných lidí, kteří jsou diletantsky činní jako umělci. Jejich úsudek bývá většinou

samých, který bývá často jednostranně technický.

Vidíme, že estetický úsudek se zdokonaluje podle toho, jak vnímatel dovede odhadovati úmysly umělce. Avšak při tomto procesu si nemusí vnímatel býti jasně vědom, že umělec zamýšlel to neb ono, nýbrž vytuší jaksi instinktivně úmysly umělce, vycítí vše, co umělec do díla vložil, a znova prožije to, co prožíval umělec.

Umění je tedy ve své podstatě tlumočnickem citů a věda o umění, estetika, mohla by býti označena jako psychologie citů, vyvolaných vnímáním uměleckých děl. Úkolem této psychologie by bylo vyšetřovati podmínky vzniku uměleckých děl a zároveň i podmínky estetické libosti z pozorování těchto děl. Estetika byla dříve příliš jednostranná ve svých úsudcích, příliš dogmatická, a teprve psychologická estetika posledních desetiletí se snaží postupovat empiricky a dojíti k obecně platným zásadám. Je pravděpodobno, že se jí ještě podaří objasniti mnohé z problémů, které jsou posud nerozřešeny. Člověk má totiž nejen touhu oddávati se radostem, které mu umělecká díla poskytují, nýbrž hledí zároveň proniknouti záhadu jejich vzniku a pochopiti to, čemu se oddívá a co miluje.

Z knihy